

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900.   Andra Kammaren.   N:o 42.

Onsdagen den 25 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående anstånd med åtgärder för återbesättande af det lediga biskops-embetet i Kalmar stift.

*Angående
anstånd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.*

I en af herr *K. S. Husberg* m. fl. inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 136, hade föreslagits,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta anstå med åtgärder för återbesättande af det lediga biskops-embetet i Kalmar stift, till dess frågan om delning af *Hernösands* stift kunnat å nyo af Kongl. Maj:t till pröfning föreläggas Riksdagen och kyrkomötet.

Utskottet hemställde,

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta anstå med åtgärder för återbesättande af det lediga biskops-embetet i Kalmar stift, till dess frågan om delning af *Hernösands* stift kunnat å nyo af Kongl. Maj:t till pröfning föreläggas Riksdagen och kyrkomötet.

Reservationer hade afgifvits af herrar *Björck* och *Sundblad*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst anförde

Herr *Björck*: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag i utskottet in blanko reserverat mig mot dess beslut, torde det åligga mig att också angifva skälen för denna min reservation.

Vid slutet af sista kyrkomötet år 1898 inlemnades en petition från befolkningen inom Kalmar stift angående bibehållandet af detta

*Angående
anständ med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)*

stift i oförändradt skick. Denna petition framlemnades af Kalmar läns södra landsting, sålunda af en korporation, som väl visste hvad den gjorde och som kunde stå för sina ord. I petitionen uttrycktes på det mest otvetydiga sätt, att befolkningen kände det smärtsamt och befarade olägenheter, om densamma skulle beröfvas biskopsinstitutionen i Kalmar, en institution, som länge egt bestånd och som befolkningen skattade högt och gerna ville behålla. Jag har intet skäl och ingen rätt att draga denna uppgift i tvifvelsmål. Sedermera har också kommit en masspetition från öfver tjuguet tusen stiftsbor, en masspetition, som måhända för dem bland herrarne, som sätta värde på sådana petitioner, ju kan väga tungt vid afgörandet af denna fråga. I allt fall, otvifvelaktigt är, att icke blott presterskapet inom Kalmar stift, utan äfven befolkningen derstädes önskar behålla denna institution; och jag tror, att det är en temligen enastående händelse i Sveriges historia, att en hel landsända beröfvas en institution, som den år 1902 haft i tre hundra år och som den värderar och fortfarande önskar behålla. Då jag anser denna önskan vara billig och rättvis och då den nu ifrågavarande motionen har till syftemål att eventuellt beröfva befolkningen inom Kalmar stift hvad den betraktar såsom en dyrbar rättighet och därför vill behålla, kan jag ej vara med om föreliggande motion, utan skall bedja att få yrka afslag å densamma.

Såsom skäl för ifrågavarande stifts sammanslagning har anförts, att man på det sättet skulle kunna vinna den af alla parter och senast af motionärerna så varmt förordade delningen af Hernösands stift. Hvarför skulle man då icke eljest kunna vinna en sådan delning? Äro då kostnaderna för inrättandet af ett nytt stift så afsevärda? Alla, med hvilka jag samtalat i denna sak, hafva sagt, att detta skäl icke varit för dem det bestämmande. Den ärade representant, som först tecknat sitt namn under motionen, har sålunda vid 1898 års riksdag på sitt vanliga värtaliga sätt visat, att utgifterna härvidlag icke skulle gå till något afsevärdt belopp, och en talare vid 1896 års riksdag, herr Waldenström, uttryckte sig så, att »Hernösands stifts delning vore enligt hans förmenande en utomordentligt stor kulturfråga, under det att sammanslagningen af Kalmar och Visby stift vore en ofantligt liten besparingsfråga.» Jag tror, att detta uttryck innehåller mycken sanning.

Ett annat skäl, som man anført mot en obetingad delning, har varit, att det biskopliga inflytandet i vårt land skulle blifva alltför stort. Herrarne få ursäktas, om jag anser, att denna invändning knappt kan vara upprigtigt menad. Icke tror jag, att Andra Kammaren eller svenska folket behöfver frukta för en stackars biskop till. Så dålig tanke har jag åtminstone ej om Andra-kammar-majoritetens mod. Jag tror tvärtom, att detta skäl har lika litet att betyda, som då man anført, att biskoparnes antal skulle blifva tretton, hvilket vore ett olyckligt tal, ett skäl på vars bemötande jag ej anser mig behöfva spilla ett ord.

Återstår endast ett skäl, och det är att, då kammaren flere gånger

förut afslagit en ovilkorlig delning af Hernösands stift, skulle kammarens värdighet fordra, att kammaren gör på samma sätt äfven nu. Hvad vill detta säga? Om man ser saken i stort och om man ser efter huru många gånger kammaren antagit en sak, som den förut afslagit, tror jag att det skulle komma att upptaga många timmar af kammarens både för- och eftermiddagsplena blott med att uppräknat alla dessa fall. Vi hafva nu senast i dag på förmiddagen antagit i afseende på vivisektionsfrågan en skrivelse till Kongl. Maj:t, ehuru en föregående Riksdag utan vidare afslagit hvarje framställning i ämnet. Och om herrarne gå igenom kammarens förhandlingar, skall det visa sig, huru det vimlar af dylika fall. Jag tror sålunda att icke heller detta skäl kan gälla.

Jag kan alltså för min del icke finna några skäl föreligga för vidtagande af en sådan sammanslagning af tvenne stift som här är ifrågasatt. Och då nu den ifrågavarande motionen eventuellt syftar på en sådan sammanslagning, kan jag, som sagdt, icke instämma i densamma. Jag tror icke, att lösningen af denna fråga kan vinnas på den väg motionärerna föreslagit. Vi hafva sett, att Första Kammaren rent afslagit motionen; och det är icke obilligare att begära af Andra Kammaren, att den skall ändra sin ståndpunkt i frågan, än det är att begära af Första Kammaren och kyrkomötet, att *de* skola ändra *sin* ståndpunkt. Vid en föregående riksdag, år 1896, föll, såsom herrarne veta, förslaget om Hernösands stifts delning på den förseglade sedeln; och det är en allmänt känd sak, att denna sedel *icke* behöfts användas, derest icke en ledamot af kammaren, som var för delningen, kommit för sent till valurnan.

Huru jag sålunda än ser saken, kan jag alltså icke finna, att det behöfves en sådan — jag vill icke säga våldsamt, men dock obilligt — åtgärd som den i motionen föreslagna för att få den önskade stiftsdelningen till stånd. För öfrigt ber jag att få framhålla, att Kongl. Maj:t icke, sedan nya val till Andra Kammaren egt rum, försökt framlägga proposition i frågan. Man kan därför icke veta, om det i sådant fall nu skulle gå på samma sätt som år 1896, då kammaren var stämd för delningen, i synnerhet som majoriteten därför år 1898 icke var så särdeles stor. Skulle emellertid en delning af Hernösands stift ej kunna komma till stånd, har man ett annat sätt att gripa till, nemligen att inom vissa distrikt af Hernösands stift tillsätta embetsmän, som vore utrustade med full magt och myndighet att hvar inom sitt distrikt visitera de kyrkliga förhållandena och ordna skolförhållandena derstädes, tills saken kan ordnas på bättre sätt.

Jag vidhåller mitt afslagsyrkande på såväl utskottets förslag som på motionen.

Herr *Sundblad* instämde häruti.

Herr *Fagerlund*: Herr grefve och talman, mina herrar! Utskottet har i det föreliggande betänkandet, efter att hafva hänvisat

*Angående
anstånd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)*

*Angående
anstånd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)*

till motionen i ämnet, hvilken på ett kortfattadt sätt redogjort för frågans förhistoria i Riksdagen och å kyrkomötet, lemnat ett kort meddelande, hufvudsakligen afseende förhållandena i Kalmar stift, samt derjemte framlagt en statistisk tablå, utvisande de skilda stiftens areal, folkmängd och församlingsförhållanden. Derefter hemställer utskottet om aflåtande till Kongl. Maj:t af den utaf motionärerna föreslagna skrifvelse i syfte att med åtgärder till återbesättande af biskopsstolen i Kalmar måtte anstå, till dess frågan om delning af Hernösands stift kunnat å nyo af Kongl. Maj:t till pröfning föreläggas Riksdagen och kyrkomötet. Utskottet anför såsom skäl för sin hemställda två omständigheter, båda hemtade från motionen.

Mot det första af dessa skäl, eller att »tvekan icke synes kunna råda derom, att Hernösands stift i anseende till dess vidsträckt omfång, talrika befolkning och egendomliga förhållanden bör delas i två stift», är så mycket mindre något att erinra, som det till och med kan dragas i tvifvelsmål, huruvida i betraktande af Hernösands stifts nyssantydnda omfång, folkrikhet och öfriga förhållanden, behovet ens kan nöjaktigt tillgodoses allenast genom detta stifts delning i tvenne stift.

Det andra skälet åter, eller att »denna fråga blifvit stäld i sammanhang med den om sammanslagning af två mindre stift», skulle i verkligheten hafva betydelse, i fall sådan sammanställning gjorts af alla de myndigheter, som ega i saken besluta. Men sådant förhållandet nu är, kan detta skäl sägas ega blott en fjerdedels bärkraft; ty hvarken Kongl. Maj:t eller Riksdagens Första Kammare eller kyrkomötet har för sitt medgifvande af Hernösands stifts delning framställt såsom vilkor en sammanslagning af två andra stift. Och följaktligen är det blott en, såsom jag hoppas, tillfällig majoritet i denna kammare, som stält dessa frågor i samband.

Jag vågade säga: en tillfällig majoritet, enär jag ej kan undertrycka min förhoppning, att icke blott de ledamöter, som den nya riksdagsperioden tillfört kammaren och hvilka ännu icke hunnit uttala sin åsigt i denna fråga, utan äfven många af dess äldre ärade ledamöter, som förut uttalat sig för en vilkorlig delning, skola finna förhållandena påkalla, att den nuvarande stiftsindelningen i södra Sverige respekteras, åtminstone tills en allmän reglering af Sveriges stift kan ifrågakomma.

Nu säger man, att här blott åsyftas en skrifvelse till Kongl. Maj:t, för att vinna önskvärd utredning af hithörande frågor, innan Riksdagen går att fatta sitt beslut om Hernösands stifts delning. Detta är visserligen sant, men icke kan man väl, med kännedom om stiftsfrågans behandling i denna kammare, särskildt vid 1897 och 1898 årens riksdagar, neka till, att denna skrifvelse skulle innebära en föga förtäckt uppmaning till Kongl. Maj:t att för Riksdagen framlägga frågan om Hernösands stifts delning på basis af Kalmar och Vexjö stifts sammanslagning. Äfven om Kongl. Maj:t, efter fullständig utredning, icke funne sig kunna eller böra inkomma med ett så-

dant förslag, skulle i allt fall Kalmar biskopsstol under tiden för utredningen komma att stå ledig, något som skulle medföra stora olägenheter för Kalmar stift. Och huru skulle till stiftets fromma förhållandena ordnas under tiden? Derfor finner nog Kongl. Maj:t någon utväg, säger man. Men jag vågar hemställa, om icke detta förtroende till Kongl. Maj:ts uppfinningsförmåga kan sträcka sig derhän, att man kan tänka sig, att Kongl. Maj:t alldeles utan afseende på en stiftsförändring i södra Sverige skulle kunna framlägga förslag till ordnande af de kyrkliga och stiftsförhållandena i Norrland, antingen på det sätt, som nu antydts af den ärade reservanten, eller på något annat sätt.

Många olägenheter skulle tvifvelsutan för Kalmar stift uppkomma genom detta moratorium, men helt visst skulle de olägenheter blifva högst betydligt större, som komme att följa af ett definitivt beslut om sammanslagning af Kalmar och Vexjö stift. Jag kunde utöfver de stora olägenheter, hvarom i utskottets betänkande upplysningsvis erinrats, ytterligare påpeka allenast svårigheten för det nya och större stiftets styresman att förmå taga kännedom om de skilda förhållanden, som råda inom detta stora stift, svårigheten för honom att oftare besöka dess presterskap och församlingar i visitationsändamål och än mer den stora svårigheten för det nuvarande Kalmar stifts presterskap att nå sin biskop, då det många gånger skulle behöfva rådföra sig med honom i kyrkliga angelägenheter. Härtill kommer att befolkningen inom Kalmar stift af gammal vana plägat direkt spörja sin biskop till, der någon gång en misshällighet rådt mellan församlingen och dess presterskap. Om herrarne emellertid besinna blott det väsentligt ökade afstånd, som skulle skilja Öland, särskildt dess norra och södra delar, från den nya stiftsstad Vexjö, finna herrarne lätt, huru väsentligt försärad kommunikationen mellan stiftets herde å ena, samt dess församlingar och presterskap å andra sidan komma att blifva. För närvarande kan den å Öland bosatte, som vill besöka Kalmar stifts biskop, på några timmar komma till Kalmar och sedan samma dag återvända för att på aftonen vara i sitt hem. Förhållandet blefve väsentligt olika, om han i stället skulle nödgas resa till Vexjö. Förutom en ganska lång landsvägsresa och en färd öfver sundet, kommer då en jernvägsresa till och från Vexjö, hvilket allt gör, att för resan skulle åtgå två, ja, tre dagar. Som resan således skulle blifva både kostsam och besvärlig, skulle derigenom uppstå ett verkligt hinder för presterskapet och församlingarne att komma i tillfredsställande förbindelse med stiftschefen, tvärt emot hvad de af ålder varit vana vid.

Jag vill vidare i detta sammanhang erinra om det anförande af den främste bland de nuvarande motionärerna, herr Husberg, som hölls i denna kammare år 1898, när frågan om Hernösands stifts delning då förevar, i hvilket anförande han på ett uttömmande och, som vanligt, förträffligt sätt framhöll och mot hvarandra vägde fördelarna och olägenheterna af den då ifrågasatta föreningen af Vexjö och Kalmar

*Angående
anstånd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)*

Angående anstånd med åtgärder för återbesättande af biskops-embetet i Kalmar stift. (Forts.) stift. För att icke trötta kammaren med en redogörelse för detta anförande, såsom antagligen för flertalet bekant, vill jag blott nämna, att slutsumman deraf blef, att *ingen* af fördelarne, men väl *alla* olägenheterna skulle komma att falla på Kalmar stifts lott i händelse af en sammanslagning.

Och i fall nu framdeles ett beslut komme att fattas rörande förening af Kalmar och Vexjö stift under en biskop, när föreställer man sig att ett sådant beslut skulle kunna träda i kraft? Det går icke så snart eller så lätt för sig, som herrarne kanske hålla före med anledning af ett yttrande i motionen, hvarmed tydligen afsetts att förtaga den mera eftertänksammes betänkligheter vid att bidraga till ett beslut, hvarigenom Kalmar stift komme att under längre tid lemnas, så att säga, vind för våg, och hvari framhålles, att under den nu uti biskopsambetet i Kalmar uppkomna vakansen »en sammanslagning af Vexjö och Kalmar stift kan med hänsyn till innehållet i den för biskopen i Vexjö meddelade fullmägt genomföras.» Nej, mina herrar, det finnes nog en annan urkund än den vilkorliga fullmagten för biskopen i Vexjö, som normerar denna angelägenhet, Kyrkolagen, från hvars bestämmelser hvarken Riksdagen eller Kongl. Maj:t eger att afvika, bevarar åt presterskapet i Kalmar — likaväl som inom hvarje annat stift såsom en oförytterlig rättighet att i föreskrifven ordning deltaga i val af sin biskop. Och jag tror för min del, att ingen myndighet kan befalla detta presterskap mot dess vilja under en främmande biskop, han må än ega så stor berömmelse om sig som den nuvarande synnerligen framstående och afhållne biskopen på Östrabo. Det skulle i allt fall dröja ganska lång tid, innan stiftssammanslagningen faktiskt kunde ega rum. Och att stora svårigheter kunna yppa sig att på ett framgångsrikt sätt administrera ett stift under den tid, det är lemnadt utan den ledning lagen föreskrifver, det kunna herrarne tydligare inse, än jag är mäktig på förhand skildra.

Mina herrar! Det har redan tillföre och tidigt experimenterats med Kalmar stift. Enligt Fants utkast till Sveriges Historia och Ryzelii biskopskronika hade redan Gustaf I år 1553 lagt första grunden till och uppdragit gränslinierna för det nuvarande Kalmar stift, då han satte biskopen i Linköping vid sidan en s. k. ordinarus eller qvasi superintendens, som närmast honom skulle hafva uppsigt öfver kyrkväsendet i Kalmar och södra delen af dess län. Konung Johan skilde området från Linköpings stift 1569 och förlade Kalmar län med Öland under Vexjö biskopsstol, men återkallade denna förordning redan 1583. Sedan man derefter någon tid gjort försök att låta den äldsta af kyrkoherdarne i Kalmar hålla biskoplig tillsyn öfver embetsbröderna i stiftet, förordnades, såsom det heter, fullmyndig superintendent den 31 mars 1603. Under första fjerdedelen af 1600-talet hörde äfven norra delen af nuvarande Kalmar län till detta stift. Så fortgick det under loppet af 75 år, då norra delen af Kalmar län åter förlades under Linköpings stift och Kalmar stift 1678 erhöi egen biskop. Samtidigt gjordes åter ett försök att till Kalmar stift lägga

östra delen af provinsen Blekinge. Men äfven denna anordning fann man snart mindre lämplig, och en återgång till de gamla förhållandena nödvändiggjordes redan efter två år.

Nu har stiftet lemnats i fred i 220 år, till dess Andra Kammarens flertal funnit lämpligt att uttrycka sin fosterländska glädje deröfver, att folkmängds- och kulturförhållandena i Norrland utvecklats sig derhän, att denna landsdel måste tillgodoses medelst en reform i ortens kyrkliga styrelse, att — säger jag — uttrycka denna glädje med önskan att beröfva en gammal kulturbygd i södra Sverige dess 300-åriga kyrkostyrelse. Nog måste det medgifvas, att detta uttryck grundar sig på en mycket ovanlig åskådning af orsak och verkan, af rätt och billighet. Man kan ju icke förneka biskopsinstitutionens betydelse för kyrkan, för församlingsvärderna, för skolan eller dess inflytande på de sociala förhållandena i allmänhet. Man skulle eljest icke vara så ifrig att få ännu en biskop i Norrland. Men om det är en *vinst* för *Norrland* att erhålla ytterligare en biskop, är det ju tydligt, att det måste innebära en motsvarande *förlust* för *Kalmar stift* att mista sin egen biskop. Denna sak är och redan allmänt insedd inom det sistnämnda stiftet. Befolkningen hyser den uppfattningen, att den flerhundraåriga förmån, hvaraf den varit i åtnjutande, måste betraktas såsom en rättighet, hvilken icke mot dess vilja kan rättsligen befolkningen fräntagas; men hela stiftets inbyggare lefva, alltsedan Andra Kammarens majoritet uttalat sig för stiftets sammanslagning med Vexjö stift, i ängslan och bäfvan för, att Riksdagen skall med sitt magtspråk fräntaga dem denna deras rätt, men fråga sig på samma gång, hvarmed de förskylt detta offer. Deras oro och önskan är uttalad i den med inemot 22,000 namn undertecknade petition, som sista veckan varit tillgänglig här i kammaren. Herrarne må icke föreställa sig, att denna petition tillkommit genom någon yttre påtryckning, allra minst från den sida man gerna vill misstänka, den presterliga. Det har tvärtom uppstått en ifrig längtan att sjelfmant gifva uttryck åt dessa känslor; och ortens befolkning har endast korresponderat med sina riksdagsmän för att inhemta deras mening om den lämpligaste formen för denna petition. Inom loppet af ett par veckor har det exempellösa inträffat, att i ett jemförelsevis så litet stift som Kalmar underskrifter samlas till ett så stort antal, som här varit fallet. *Någon* betydelse måtte väl detta hafva på det rumder man så ofta talat om folkandan, om folkets önskningsar och folkviljan.

Det behöfdes sannerligen att goda och talande skäl föreläge, för att man skall blifva öfvertygad om nödvändigheten af Kalmar stifts offerande. Något enda *sakligt* sådant har jag icke funnit anfördt, oaktadt jag gjort mig mödan att genomgå hvad som i denna fråga förekommit här i kammaren under föregående riksdagar. Icke kan såsom sakligt skäl tagas för godt det kategoriska förklarandet, att det kan vara nog med 12 biskopar i vårt land. Hvad som på sin tid varit nog blir det icke längre, sedan området, som erfordrar kyrklig

*Angående
anstånd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)*

*Angående
anständ med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)*

öfverstyrelse, kan sägas hafva genom fortgående utveckling och befolkningens ökning fördubblats. Det kräfves väl då nya åtgärder, tillkomna på den enda naturliga vägen, nemligen att man ökar det behöfliga antalet tjänstemän, utan att till skada och olägenhet för annan ort bortflytta den, som derstädes med framgång verkar.

Icke heller eger den omständigheten, att Kalmar stift är ett af de minsta i riket, någon så afgörande betydelse för denna frågas bedömande. Man kan häremot mycket väl sätta det påståendet, att Kalmar stift i afseende på folkmängd och storlek är ett normalstift, sådant som man skulle önska, att flertalet af de öfriga stiftens voro. Just genom dess litenhet har det varit möjligt för biskopen att på yppersta sätt öfva sin gagnande ledning och verksamhet öfver dess hela område, att träda i nära förbindelse med stiftets inbyggare. Det har ju erkänts och måste erkännas, att de kyrkliga förhållandena i detta stift äro synnerligen goda, likasom ock att religiositeten inom församlingarna allt mer visat sin goda inverkan på folklyne och sedlighet. Hvad man i detta afseende kan åberopa sig på i mellersta och södra Sveriges större stift vet jag ej; men visst är, att, i fall beträffande dessa icke kan gifvas samma goda vitsord, den vid utskotts-
betänkandet fogade statistiska uppgiften, rörande de särskilda stiftens areal, folkmängd o. s. v. icke kan tjena till afsevärd ledning för omdömet i denna fråga. För dem emellertid, som utan vidare anse, att »siffror tala», beder jag få påpeka ett förhållande, som jag fast mig vid, då jag genomläste sista punkten å sid. 5 i utskotts-
betänkandet, innefattande en reflektion öfver en del af siffrorna i den ifrågavarande tabellariska uppgiften. Deri meddelas att Vexjö och Kalmar stift tillsammans hafva mindre areal än Uppsala, Vesterås och Hernösands stift, mindre folkmängd än Upsala, Lunds, Göteborgs och Hernösands stift (det sistnämnda i båda fallen dock sådant det för närvarande finnes odeladt) samt mindre antal församlingar än Skara, Lunds och Göteborgs stift. — Man har uppenbarligen åsyftat att med denna sammanställning nedgöra motståndarne till stiftssammanslagningen, men dertill är den för hvarje sjelfständigt reflekterande alldeles magtlös. Hade man velat i denna reflektion lemna en fullt opartisk framställning af det språk, siffrorna tala, skulle man fullföljt skärskådningen af tablån med den upplysningen, att den ådagalägger, att de två stift, man vill sammanslå, icke öfverträffas af något enda bland rikets öfriga stift, Hernösands odeladt icke ens undantaget, när man i samtliga förenämnda afseenden sammantagna, jemför ett förenadt Vexjö—Kalmar stift med hvilket som helst af de andra stiftens. Utan en sådan jemförelse i sin helhet får man ju ett falskt begrepp om rätta och sanna förhållandet. Nu skulle således Kalmar—Vexjö stift, alla jemförelsepunkter medtagna i ett sammanhang, blifva det största stiftet i riket.

Det torde icke lida tvifvel, att en och annan af kammarrens ärade ledamöter i denna fråga låter sitt omdöme påverkas af farhåga för ökade utgifter för statsverket, ifall Hernösands stift delas utan

att en annan biskopssyssla i stället indrages, och det faller sig, tycker man då naturligt, att Kalmar stift såsom ett af de minsta offras. — Ja, den för framtiden ökade årliga utgiften för statskassan skulle i detta fall enligt de vid föregående riksdagar lemnade upplysningar uppgå till 6,600 kronor, oberäknadt biskopslönen, som komme att utgå ur biskoparnes löneregeringsfond. Till motsvarighet mot denna utgift skulle man kunna erinra derom, att den genom stiftssammanslagningen nödvändiggjorda ökningen af arbetskrafter i Vexjö stift ej torde kräfva ringa utgifter. Och vidare får man komma ihåg, att den biskopslön, som genom stiftssammanslagningen skulle indragas, ingalunda skulle för den nye biskopen i Norrland kunna i sin helhet påräknas, då Kalmarbiskopen i egenskap af kyrkoherde i Ljungby haft löneinkomster, jag vill lemna osagdt, om icke ungefärligen lika stora som dem, han åtnjutit från löneregeringsfonden.

För öfrigt skulle i detta sammanhang kunna framhållas, att, äfven om det skulle förorsaka statsverket en liten utgift att låta en ort, som så gerna önskar det, behålla sitt stift, så har å andra sidan statsverket tillskyndats en besparing, visserligen på annat område, men ävägbragt just från den ort, som omfattas af Kalmar stift. I konselj, egendomligt nog samma dag, som den vördnadsvärde kalmarbiskopen slöt sin gagnrika lefnad, hvilken händelse föranledt motionen i denna fråga, fattade nemligen Kongl. Maj:t på mitt initiativ beslut om indragning af 4 administrativa tjänstemannabefattningar i södra Kalmar län, hvarigenom uppkommer en minskad utgift för statskassan af ungefär 11,000 kronor årligen. Man kan ju säga, att orten på detta sätt gifvit en slags komensation för den förmån, som den begär att få fortfarande åtnjuta i kyrkligt hänseende.

Nu påpekade förhållande står visserligen icke i något direkt sammanhang till den föreliggande frågan. Men det kan hafva någon betydelse för dem af herrarne, som hufvudsakligen eller till stor del se på den ekonomiska sidan af saken.

De tjänstemän, som orten ansett sig utan för stor olägenhet kunna undvara hafva således af den sjelfmant frånträds. Men då nu ifrågasättes offret af en embetsman, som alla lager af ortens befolkning anser vara för densamma omistlig, då går ända från de djupa leden ett anskri af förtviflan, och ingen magt i världen skall under den nu lefvande generationen förmå öfvertyga Kalmar stifts inbyggare, att myndigheter, som äro satta till att värna folkets rätt, handlat rätt, om de, mot inbyggarnes lifliga protester, flytta deras biskop 10 mil upp i landet, långt från gränsen af deras eget stift. Allra minst skall det lyckas att för dem förklara, hvilka motiv som föranledt just den folkvalda Andra Kammarens medlemmar att sluta örat till för folkets varma bön, för folkets, som det sjelft anser, rättmätiga anspråk att ej gå förlustigt den förmån, det i långliga tider njutit och högt skattar.

Mina herrar! Må den känsla, som för några veckor sedan manade eder att ömma för vestgötarna och bevilja anslag till lindring

*Angående
anstånd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)*

Angående
anständ med
åtgärder
för åter-
besittande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)

af den ekonomiska förlust, som oförskyldt drabbat dem, må samma känsla och hänsynsfullhet leda eder att icke draga oförvållad andlig förlust och nöd öfver en småländsk befolkning, som ej har vidare anspråk än endast att få behålla hvad den af ålder egt som arf och eget.

Mine herrar! Jag anser grannlagenheten icke förbjuda mig att i dag tillgodogöra mig och reproducera en tanke, som en ärad talare på stockholmsbänken skänkte oss i början af denna riksdag, i det jag — oafsedt det är känt, att Första Kammaren genom ett afslag å utskottets förslag redan räddat Kalmar stift — uttalar den önskan, att äfven Andra Kammaren, emedan *det är rätt* och billigt att gifva en sådan utgång åt frågan, måtte, oberoende af utgången i medkammaren, afslå utskottets hemställan och motionen, hvarpå jag härmedelst yrkar.

Häruti instämde herrar *Lindgren, Petri, Lundell, Petersson* i Påboda, *Högstedt* och *Carlsson* i Norra Smedstorp.

Herr Sundberg: Herr talman! På grund af den erfarenhet jag vunnit under en mer än fyrtioårig tjänstgöring inom det stift och det konsistorium, som jag har äran tillhöra, särskildt beträffande ärendenas mängd och beskaffenhet derstädes, hvarom jag har noggrann kännedom och väl vet, att desamma till fulla upptaga stiftschefens tid och omvårdnad — på grund af denna erfarenhet och med hänsyn till de beklagansvärda förhållandena inom Kalmar stift, hvilka påkalla tillsättning snarast möjligt af en biskop i den afgångnes ställe, ber jag få på det kraftigaste afstyrka bifall till motionen och utskottets i ärendet gjorda hemställan.

Herr Husberg: Herr talman, mina herrar! De båda talare, som först hade ordet här i afton, uttalade sitt erkännande af det sätt, hvarpå jag vid föregående tillfällen, särskildt vid 1898 års riksdag, yttrat mig angående de olägenheter, som skulle uppkomma för Kalmar stift, derest dess stiftsstyrelse indroges. Ja, det är mycket riktigt, att jag vid föregående tillfällen uttalat mig om dessa olägenheter, och om de båda talarne nu hade återgifvit hvad jag då yttrade, skulle jag icke återtaga ett enda ord af hvad jag då sade. Jag har, som herrarne allt för väl erinra sig, försökt att, så länge någon möjlighet dertill kunde förefinnas, kämpa för Hernösands stifts delning och för att denna stiftsdelning måtte försiggå utan sammanhang med en sammanslagning af två sydsvenska stift. Jag erkänner således, att det förefinnes olägenheter förenade med stiftssammanslagningen, olägenheter, som jag för min del ingalunda vill bagatellisera. Men, mina herrar, med allt erkännande utaf detta, blir likvisst situationen en annan, då, såsom i detta fall, det icke lyckats att få Hernösands stift deladt. Då framställer sig naturligtvis den frågan: äro de olägenheter, som enligt ens uppfattning äro förenade med stiftssammanslag-

ningen, så stora, att de kunna *uppväga* olägenheterna deraf, att det stora Hernösands stift fortfarande får vara odeladt? För mig har naturligtvis frågan efter Andra Kammarens upprepade afslag format sig på det viset. Och det får jag säga, när det spörsmålet nu föreligger, att jag för min del icke hyser ringaste tvekan, utan alldeles gifvet håller före, att olägenheterna af en stiftssammanslagning *icke på långt när* kunna jämföras med olägenheterna deraf, att Hernösands stift fortfarande vore odeladt. Alltså, om en delning af Hernösands stift *icke* kan vinnas på *annat* sätt än genom en sammanslagning af två sydsvenska stift — låtom oss säga af Kalmar och Vexjö stift —, då må en sådan sammanslagning ega rum.

Nu kan man visserligen säga det — och under den förda diskussionen har äfven framkommit det påståendet —, att man icke har så fulltygande bevis om att icke Hernösands stifts delning skulle kunna vinnas på *en annan* väg. Man förutsätter således, att Andra Kammaren, som fyra riksdagar stält sig på ståndpunkten af en *sammanslagning* såsom *vilkor* för delningen, skulle komma att uppgifva den ståndpunkten. Ja, jag har försökt i det längsta att tro på att Andra Kammarens ställning skulle bli sådan. Nu må det dock förlätas mig, att jag, efter de upprepade nederlagen i det afseendet, icke längre tror på någon seger. Jag har icke någon anledning dertill, icke några objektiva grunder för att tro på att Andra Kammaren skulle ändra ståndpunkt i detta fall. Ingen skulle hellre än jag se det, men med beklagande måste jag erkänna det faktum, att utsigterna dertill äro sådana, att jag för min del derpå ingenting vågar bygga.

Det framställdes äfven i de föregående talarnes yttranden någonting, som gick i den riktningen, att man knappast trodde sig förvänta en omändring i Andra Kammarens ståndpunkt. Der framkastades tal om att man t. ex. ju kunde låta Kalmar stift behålla sitt biskops-embete, och att man finge reda sig der uppe i Norrland med tillfälliga arrangement, tillfälliga embetsmän, som vid sidan af och under biskopen i Hernösand skulle sköta vissa delar af stiftets angelägenheter.

Ja, mina herrar, det är mycket lätt sagdt, men sannerligen, så vidt jag kan förstå, det är så lätt genomfördt i praktiken. Jag har visserligen haft anledning, särskildt vid senaste kyrkomötet, att söka tänka mig in i huruvida några dylika tillfälliga och provisoriska arrangement skulle kunna träffas, som skulle kunna lända till någon båtнад, men jag får säga, att jag icke lyckats utfundera några sådana sätt.

Skulle det männe vara s. k. *visitatorer*, som skulle utgöra någon slags mellaninstans mellan öfre Norrland och biskopen i Hernösand? Jag befarar, att i nio fall af tio kanske effekten af dessa mellaninstansers, mellantjenstemäns, verksamhet blefve, att de endast komme att *förtynga* arbetet för domkapitlet i Hernösand, som dock är alltför betungadt af göromål redan förut, ty om än arbetet af den energiske

Angående
anständ med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)

Angående
anstånd med
utgård
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)

biskopen drifves på aldrig så mycket, kan detta embetsverk dock omöjligen hinna att rätt utföra ens fjerdedelen af hvad det har sig förelagdt.

Skulle de åter ha en sjelfständig beslutanderätt, bli något slags biskopar i smått inom vissa begränsade områden, *hvilka* ärenden skulle de få att handlägga? Jag har tagit mig före att genomgå de förslag till stiftsstyrelse, som framlagts vid föregående tillfällen, för att se efter, hvilka göromål och embetsuppgifter, som skulle kunna tagas ifrån biskopen i Hernösand och öfverlemnas till andra vid hans sida inom Hernösands stift stående, men jag har kommit till korta med att få någon sådan ordning till stånd

Nu framkastar man helt löst den tanken och säger, att det icke vore omöjligt att på ett tillfredsställande sätt arrangera saken. Ja, mina herrar, vore det icke då just skäl att behålla biskopsstolen i Kalmar vakant, tills man fått se, om det verkligen är möjligt, såsom här framkastats, att anordna ett arrangement med sådana hybrida mellanformer? För min del tror jag dock, såsom sagdt, icke på denna möjlighet. Det skulle utan tvifvel blott föranleda en massa förslag utaf olika och skiftande innebörd med en massa skiljaktigheter och ändringar, som särskildt skulle tänga kyrkolagen i många delar. Det skulle bli en dans från Riksdagen till kyrkomötet och Kongl. Maj:t och omvänt, innan man kunde komma till något resultat, och slutresultatet blefve förmodligen ingenting.

Nej, hvad en *stiftsstyrelse* är, det vet man klart och tydligt, och, låt vara att denna institution har sina bristfälligheter, det är dock en sådan, man önskar få — och man vet då åtminstone hvad man begär.

Här yttrades först under diskussionen något om, att hvad motionärerna i sin framställning begärt skulle vara rent af ingenting mindre än en olaglighet, i ty att den sammanslagning, som här ifrågasatts, skulle icke lagligen kunna träda i kraft under nu befintliga biskopsvakans i Kalmar. Motivet, hvarför detta lagligen icke skulle kunna ske, vore det, att presterskapet i Kalmar stift har enligt kyrkolagen valrätt till biskop sig tillförsäkrad. Presterskapet i nuvarande Kalmar stift skulle således icke utan vidare kunna läggas till Vexjö stift.

Gent emot detta argument ber jag likvisst få säga, att om Kalmar stift skulle komma att indragas och dess stiftsstyrelse försvinna, icke komme det att ske utan samstämmiga beslut af Kongl. Maj:t, Riksdag och kyrkomöte, och hvad dessa tre konstitutionella faktorer besluta såsom lag, derefter får väl presterna i Kalmar stift rätta sig. Argumentet är sådant, att det skulle hindra *all* omreglering af stiftet, åtminstone såvidt man icke hunnit derom besluta en hel mängd år på förhand. Och skulle beslutet fattas under uppkommen vakans, skulle det vara omöjligt för statsmagterna att genomföra ett sådant beslut. Ett dylikt argument kan jag därför icke förstå, och det håller icke streck.

Jag återkommer, mina herrar, till hvad jag sade i början, att

det *för mig bestämmande* motivet är *icke* det, att jag finner en sådan sammanslagning *i och för sig* önskvärd, utan att, när jag jemför olägenheterna af att bibehålla det stora Hernösands stift odeladt med olägenheterna der nere af en sammanslagning, synas dessa senare blifva rent af obetydliga.

Här, har ock talats om de olägenheter, som skulle uppkomma derigenom, att Kalmar stifts befolkning och presterskap skulle få långa afstånd till stiftsstyrelsen i händelse af en sammanslagning. Ja, mine herrar, för den, som har varit uppe i Norrland, särskildt i öfre Norrland, och känner till afstånden der, honom förefaller ett sådant påstående rent af — ja, jag vill icke säga löjligt, men jag höll på att säga det. Om vi tänka på, att biskopen i Hernösand har *110 mil* till den nordligaste kyrkoplatsen och kyrkoherdebostaden — detta är bara ett enda exempel — så förbleknar inför detta faktum allt tal om distanser inom sydsvenska stift. Nej, det finnes nog *andra* olägenheter, som skulle kunna med mera skäl påpekas.

Hvad äro emellertid olägenheterna der nere, då man tänker på Hernösands stora stift, som, större än halfva Sverige, dock blott har *en enda* stiftsstyrelse, som omöjligen kan räcka till, i synnerhet när man betänker de säregna förhållanden, som finnas i Hernösands stift och som för hvarje dag, som går, växa och bli allt mer utpreglade och betydelsefulla. Utvecklingen i materielt afseende går der så fort, att ingen kan följa med, höll jag på att säga. Och så dertill *andra*, för stiftet egendomliga förhållanden: vi ha vår finska undervisningsfråga, frågan om lapparnes undervisning, det trängande behovet af pastoratsdelningar etc. etc. Jag kan icke behöfva tala om allt detta, herrarne veta nog i allt fall, huru det är.

För öfrigt, icke kan man säga, såsom här skett, att den vinst, som skulle tillskyndas Hernösands stift, skulle uppvägas af *motsvarande* förluster i södra Sverige. Det yttrandet är alldeles för starkt. Förlusten i södra Sverige, med allt erkännande deraf, har måttliga dimensioner, men vinsten för öfre Sverige är vida större, därför att olägenheterna af det nuvarande tillståndet äro der så påtagligt stora.

Ja, mina herrar, mycket kunde vara att säga i denna sak, men jag skall nu inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Husberg förenade sig herrar *Waldenström, Wallmark, Wiklund, Larsson* i Mörtlösa, *Kardell, Öhngren, Hjelmérus, Nordin* i Hamnerdal, *Emthén, Nilsson* i Skrafvelsjö, *Svensson* i Bondön, *Dahlstedt, Spånberg, Hultstein, Johansson* i Berga och *Hansson* i Solberga.

Herr Höjer: Herr talman, mina herrar! Det är sällan jag under min riksdagstid med afseende å en föreliggande fråga hört eller sett i skrift så många öfverdrifna uttryck eller förnummit ett sådant öfverskattande af en enda människas utomordentliga förmåga, som med afseende å frågan om delningen af Hernösands stift. Det har

*Angående
anstånd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)*

Angående
anstånd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)

förnummits, tror jag, antingen från biskopen i Hernösand sjelf eller från konsistoriet i Hernösand ett tal derom, att uppe i Norrland skulle vara rådande en verklig »andlig nöd», som dag efter dag allt mer och mer växte. Detta beror naturligtvis derpå, att i följd af den tillströmning af folk dit upp, som år efter år blir allt starkare och starkare, äfven kulturintresset deruppe blir allt viktigare.

Jag vill visst icke förneka, att en biskop *kan* göra mycket i Sverige, och Sveriges kyrkohistoria visar granneligen, att det funnits mycket dugande biskopar, som utomordentligt mycket uträttat. Med detta erkännande är det dock, mina herrar, alldeles för mycket att tro, att, *om* en sådan utomordentlig andlig nöd finnes deruppe, som påståtts, denna andliga nöd skulle afhjelpas endast, och först som sist, derigenom att det blir ytterligare en biskop i Norrland. Enligt mitt förmenande synes det mig, att skulle i intellektuelt, religiöst och moraliskt afseende en sådan nöd förefinnas, är det framför allt angeläget att dela de stora socknarna, skaffa allt flera prester eller inrätta flera skolor och läroverk. Det behöfves i sådant fall mycket hellre att föröka antalet prester, lärare och folkskoleinspektörer, som kunna befordra den andliga kulturen deruppe, än att upprätta ett nytt biskopsstift.

Emellertid vill jag visst icke förneka, att en biskop *kan* uträtta ganska mycket, och jag har heller ingenting emot, att vederbörande med Riksdagens och kyrkomötets samtycke delar Hernösands stift i tvenne. Det synes mig finnas skäl för en dylik delning. Men jag vill icke för min del gå in på att genom denna delning antalet biskopar skall växa från 12 till 13. Icke därför att jag i allmänhet är så fasligt rädd för talet 13 och ej heller därför att jag är rädd för den 13:de biskopen, utan därför att, enligt mitt enkla förstånd, denne biskop, noga sedt, är alldeles onödig.

Jemför mana de kyrkliga förhållandena hos oss med våra grannlands, Finlands och Norges, tror jag, att dessa land i kyrkligt afseende, för så vidt välbefinnandet är beroende af biskoparnes antal, hafva det lika illa stäldt eller kanske ändå sämre än vårt eget kära fädernesland. Så t. ex. finnas nu i Norge, som har en areal af omkring 322,000 qvkm och en folkmängd af cirka 2 millioner, endast 6 biskopsstift, då vi hafva 12 sådana. Medelarealen för hvarje stift utgör der 53,000 qvkm, under det i Sverige medelarealen för ett stift endast uppgår till 37,000 qvkm, och medelfolkmängden för ett stift i Norge är 333,000 invånare, då densamma för de svenska stiften är något större eller omkring 416,000 invånare. I Finland är det emellertid alldeles positivt sämre stäldt i förevarande afseende än i Sverige. Finland har en areal af 374,000 qvkm och en folkmängd af omkring 2 1/2 millioner, men har endast 4 biskopsstift, och det är just i dessa dagar, som det 4:de biskopsstiftet kommit till. Med detta beslutade nya 4:de biskopsstift får hvarje sådant i Finland en medelareal af ända till 93,000 qvkm och en medelfolkmängd af 625,000 invånare. Således äro förhållandena i Sverige uti kyrkligt afseende, för så vidt

det beror på biskoparnes antal, icke sämre än i Norge och alldeles positivt bättre än i vårt grannland Finland.

Som sagdt, för mig må mycket gerna verkställas en delning af Hernösands stift, och jag anser till och med, att skäl kunna föreligga för en sådan delning, men dock endast med det uttryckliga vilkor, att en omrangering af stiftet i södra Sverige kommer till stånd, eller att två stift der hopslås till ett. Sedan länge har också föreslagits en sammanslagning af Kalmar och Vexjö stift, hvilket jag för min del finner mycket naturligt, emedan, efter en sådan sammanslagning till ett stift, detta stift i alla fall icke skulle komma att få en större areal än 24,498,43 qvkm, således mycket mindre än medelsiffran 37,000 qvkm, och en befolkning af vid pass 457,000 invånare, hvilken således också är mindre än i flera andra stift.

Nu hafva här flere ärade talare och många äfven i pressen funnit det alldeles härresande att sammanslå Kalmar och Vexjö stift. De hafva dock uti mina ögon anført högst besynnerliga skäl för sin åsigt. För det första tycker jag, att de goda kalmariterna och de hederliga invånarne i Vexjö stift kunde trifvas godt tillsammans i ett stift, då de ju äro småländingar så godt som allesammans. Detta är nu *mitt* sätt att se saken. Men så har det blifvit sagdt, att genom en dylik sammanslagning skulle invånarne i Kalmar stift såras uti sina heligaste känslor, och man har i detta fall åberopat den jette-stora petition, som ligger derute i sammanbindningsbanan. Ja, den högt ärade representanten för Kalmar stad lät förstå, att om sammanslagningen komme till stånd, skulle från folket i hans trakt uppgifvas ett »anskri af förtviflan» på grund af föröfvadt våld. Jag ber att få uttala mina bestämda tvifvelsmål i detta fall. Går jag till min egen erfarenhet, får jag säga, att man mycket länge håller på sockenbandet. Jag tillhörde ända till mitt 35 år Norrbärke socken i Dalarne och jag var mycket lifligt intresserad af att höra dit. Ännu mera intresserad var jag af att vara född dalkarl; och jag höll nästan styfvare på att vara född i Dalarne än att vara svensk. Således känslan för fädernessocknen och känslan för fädernebygden, dessa känslor kan jag förstå, men någon *stiftskänsla* har jag aldrig erfarit och aldrig heller hört talas om, förr än frågan om sammanslagningen mellan Kalmar och Vexjö stift uppkom.

Vidare har såsom skäl emot denna sammanslagning blifvit anfördt, att densamma skulle rubba det goda religiösa förhållande, som nu är rådande inom de olika församlingarne i Kalmar stift. Jag har funderat mycket öfver hvad detta tal skulle betyda, och jag har icke kunnat komma till något annat resultat, än att det innebär ett mycket dåligt betyg, gifvet åt kyrkoherdarne inom de olika församlingarne i Kalmar stift. Skulle det förhållandet, att stiftet hade sin biskop i Vexjö i stället för i Kalmar, skulle detta, frågar jag, kunna störa det goda religiösa förhållandet inom Kalmar stift? Jag har aldrig kunnat drömma om ett sådant resonnement.

Vidare har man talat om de stora olägenheter, som skulle uppstå

Angående
anstånd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)

Angående
ansänd med
åtgärder
för åter-
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)

för de allmänna läroverken och särskildt det högre allmänna läroverket i Kalmar, derigenom att de icke längre hade egen biskop och egen eforalstyrelse. Det argumentet tycker jag icke är mycket att hålla på. Det veta herrarne mycket väl, att det visst icke är så sällsynt, att både högre och lägre elementarläroverk få lefva och njuta sin lyckliga tillvaro utan den i mångas ögon så stora fördelen att hafva någon biskop i samma stad. Läroverket i Falun, det stora läroverket i Örebro och läroverket i Nyköping, icke äro väl dessa sämre än t. ex. läroverket i Strengnäs, därför att de sakna förmånen att hafva biskopen på näsan på sig, då deremot Strengnäs har denna i mångas ögon utomordentliga förmån. Nej, jag är allt för gammal skolkarl och har varit med allt för länge för att någon menniska skulle kunna dupera mig med dylikt tal eller få mig att tro, att det för ett läroverks välbefinnande och framsteg skulle vara ett oundgängligt vilkor, att en biskop skulle vara dess närmaste tillsynsman. Dermed vill jag emellertid visst icke hafva förnekat, att en dugtig biskop och en dugtig eforus, om en sådan finnes, kan göra mycket godt. Att han deremot skulle vara något *vilkor* för läroverkets trefnad, det vågar jag bestämdt bestrida.

Jag skall icke vidare taga kammarens uppmärksamhet i anspråk. Såsom resultat af min axplockning framgår ju, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag kan icke förstå annat, än att Hernösands stifts delning är en fråga för sig, och sammanslagningen af Kalmar och Vexjö stift en annan fråga. Och dessa frågor hafva icke något organiskt samband med hvarandra, utan äro två alldeles skilda frågor. Kombinationen af desamma är endast en lämplighetsåtgärd, som blifvit vidtagen för att komma ifrån den svårlösta frågan om Hernösands stifts delning, men der lämpligheten endast ligger på ena sidan, men olämpligheten på den andra. Att lösa denna fråga på sådant sätt, att man skulle sammanslå Kalmar och Vexjö stift, kan jag för min del icke finna annat än innebära en orättvisa mot Kalmar stift. Om detta stifts invånare hade önskat en dylik sammanslagning, kunde det vara en rättvisa att vidtaga en sådan åtgärd, men nu hafva de tvärtom i stället uttryckt sin önskan att få bibehålla stiftet odeladt. Icke kan det då vara riktigt att påtvinga dem en sak, som de icke vilja hafva?

Nu säger man, att vi kunna icke få någon lösning af frågan om Hernösands stifts delning på annat sätt än genom att uppoffra någras intressen. Jag tror dock för min del, att frågan kan lösas vare sig på det sätt, som antydts, genom någon själfständigare mellanlänk, eller på det sätt, som ursprungligen var afsedt, genom tillsättande af en ny biskop, hvilken jag ingalunda fruktar så mycket som somliga tyckas göra.

Men till allt detta kommer, att, såvidt jag kan förstå, någonting

inträffat, som satt frågan i ett något annat läge. Ty jag kan icke undgå att finna, att det inträffat icke i Sverige, men utomlands, att ett stort land gjort allt för att förminska och undertrycka kulturen i ett mindre lydland. Det är bestämdt icke många här i landet, som gilla det stora utländska landets tillvägagående, och om vi tänka oss ett liknande tillvägagångssätt i Sverige, vore det nog icke heller många, som skulle gilla Sveriges tillvägagående att påtvinga det andra, mindre samhället ett förminskande af dess kultur och ett förminskande af kontrollen öfver skolväsendet eller åtminstone ett försvårande af en sådan kontroll.

Detta är för mig giltig anledning att yrka afslag å utskottets hemställan och att låta saken få hafva sin gång. Jag tror, att Kongl. Maj:t nog finner en utväg att reda frågan, ty den bör redas, och det är en nödvändig sak, att något här blir gjordt.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gaf propositioner å de under öfverläggningen framställda yrkandena, nemligen dels bifall till utskottets hemställan, dels afslag såväl härå som å den i ämnet väckta motionen, och fann herr talmannen förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 hemställt i förevarande utlåtande n:o 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 162 ja och 52 nej; och hade alltså kammaren bifallit utskottets hemställan; hvilket beslut jemlikt 63 § mom. 3 riksdagsordningen skulle meddelas Första Kammarerna.

§ 2.

Efter föredragning vidare af Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om vissa ändringar i länens markegångstaxor, begärdes ordet af

*Angående
anstånd med
åtgärder
för åter
besättande af
biskops-
embetet i
Kalmar stift.
(Forts.)*

Herr Olsson i Ättersta: Man kan ju med fog säga — och jag vill gerna erkänna rigtigheten deraf — att denna motion icke är af så stor vigt, men så har också utskottet behandlat den bra lättvindigt och gifvit bra klena, för att icke säga inga, skäl för sitt afstyrkande utlåtande, och de skäl, som anförts, synas mig vara af den art, att de snarare bort tala för bifall till motionen.

Jag skall be att först få vidröra motionens senare del, som handlar om markegångstaxornas upprättande efter vigt i stället för efter rymdmått. Om nyttan häraf kan man ju dock tvista. Efter den erfarenhet jag har — och den är dock ganska omfattande, ty jag har i mera än tjugu år varit deputerad för upprättande af markegångstaxor — skulle det väl emellertid ej kunna vara fråga om annat, än att det skulle vara mera *praktiskt* att beräkna prisen efter vigt än efter ett rymdmått, om hvilken ingen människa vet hvad det kostar. Ingen köper eller säljer nemligen numera spanmål efter hektoliter, utan man räknar efter vigt.

Visserligen har jag i motionen medgifvit, att jag icke varit okunnig derom, att vissa räntor och arrendeafgifter utgå efter rymdmått. Men om man på samma rad i markegångstaxorna, å hvilken priset för kilogram bestämdes, också utsatte vigten å en hektoliter af ett sädesslag, så vore det ju mycket lätt gjordt att räkna ut priset på en hektoliter.

Emellertid medgifver jag, att man ju kan tvista om värdet af denna del af motionen, men hvad åter angår förra delen af motionen eller förslaget om uteslutande af en del persedlar, som icke mera hafva någon betydelse, tycker jag verkligen, att ingen människa skulle kunna ifrågasätta lämpligheten häraf. Jag har i motionen omnämmt tre eller fyra persedlar, som äro upptagna i markegångstaxorna för Södermanlands län och hvilka icke numera ingå i någon kronans eller enskild persons ränta. Sedermera har jag emellertid i kammarkollegium tagit reda på omkring ett tjugotal sådana persedlar, om hvilka ingen kan säga, hvad de egentligen äro. Det finnes icke angifvet någon vigt eller några dimensioner för dem, men likväl skola markegångsdeputerade skriva om dem och sätta värde på dem, ett värde, som naturligtvis under sådana förhållanden icke kan tjena till ringaste ledning.

Utskottet har nu såsom skäl för sitt afstyrkande af motionen anført, att »utskottet håller för sannolikt, att en eller annan af ifrågavarande persedlar numera i följd af en del frälseräntors inlösen till staten och till äfventyrs äfven af annan anledning skulle kunna ur markegångstaxorna uteslutas, men att ett bibehållande af dessa möjligen öfverflödiga räntepersedlar å andra sidan icke kan anses medföra någon afsevärd olägenhet, och att den begärda utredningen allt för väl synes kunna anstå i afvaktan på en mera genomgående revision af grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande.» Utskottet medger sålunda, att en del persedlar kunde uteslutas, och att en utredning derom är behöflig, och det är ingenting annat jag begärt.

Vid den nuvarande långt framskridna tiden af riksdagen tror jag emellertid, att ingenting kan vinnas genom en återremiss, ehuru jag för min del är mycket benägen därför. Ty om jag skulle vinna understöd för motionen och återremiss blifva beslutet, så skulle antagligen riksdagen dock redan vara slut, innan frågan hunne behandlas här ännu en gång och sedan komma till behandling af Första Kammaren och dess tillfälliga utskott.

Jag tror således, att icke något kan vinnas genom återremiss och skall därför icke för närvarande göra något yrkande.

Herr Andersson i Pettersborg: Denna fråga har naturligtvis icke den betydelse nu som den bör hafva haft förr i tiden, då markegångstaxorna hade en helt annan vikt än de nu hafva.

Motionären föreslår, bland annat, i sin motion, att priset i markegångstaxorna skulle bestämmas efter vikt i stället för efter rymdmått, men motionären har dock ej kunnat uppvisa något fall, för hvilket det är föreskrifvet, att den ifrågavarande persedeln skall utgå efter vikt, vare sig det gäller arrendespanmål eller räntepersedlar. Det är derjemte icke synnerligen svårt för markegångsdeputerade att uppgöra markegångstaxans priser efter rymdmått; försåvidt man känner priset för en vigthenhet och dennas motsvarighet i rymdmått, är det en enkel beräkning som erfordras för att utröna priset efter rymdmått.

I anledning af motionens andra del, som rör borttagande ur markegångstaxan af en del persedlar, som numera icke skulle förekomma, så ber jag få upplysa motionären, att Riksdagen för några år sedan skref till Kongl. Maj:t med begäran om förenkling af markegångstaxan och Kongl. Maj:t sedermera genom kammarkollegii den 25 februari 1876 och den 15 oktober 1880 utfärdade cirkulär också vidtagit åtgärder i sådant syfte, som motionären framhåller i sin motion.

Det är med anledning häraf som utskottet icke kunnat biträda motionärens förslag.

På dessa skäl, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Å föredragningslistan fans härefter upptaget bevillningsutskottets betänkande n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om frilager m. m.

*Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.*

I en den 15 december 1899 dagtecknad proposition, n:o 2, hvilken blifvit till bevillningsutskottets behandling hänvisad, hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen

Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)

dels att antaga ett propositionen bilagdt förslag till förordning om frilager,

dels ock att besluta, att vissa uppgifna varor, vid hvilkas förtullning, enligt gällande tulltaxa, afdrag i vigten ej göres för omslag af i tulltaxan angifna slag, skola, då desamma vid förtullning från frilager uppvägas oemballerade eller endast i pappersomslag, från och med den 1 januari 1901 i stället för de i tulltaxan angifna draga vissa närmare angifna tullsatser.

Utskottet hemställde,

att Riksdagen måtte, med förklarande att den kongl. propositionen icke kunnat vinna Riksdagens godkännande, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning, om och under hvilka vilkor en frilagersinstitution, afsedd uteslutande för reexport- och transithandel samt bedrivande af tillverkning för export, lämpligen skulle kunna, utan uppoffringar för statsverket, här i landet inrättas, samt derefter till Riksdagen inkomma med de förslag till lagstiftningsåtgärder, hvartill utredningen kan gifva anledning.

Vid betänkandet voro fogade reservationer:

af herr *Fredholm*, som yrkat bifall till det af Kongl. Maj:t i sin proposition n:o 2 för Riksdagen framlagda förslaget till förordning om frilager m. m.;

af herrar *Jansson* i Krakerud, *Lundström*, *Persson* i Rinkaby och *Bromée* i Billsta, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den kongl. propositionen i hufvudsak;

af herrar grefve *H. E. G. Hamilton*, *Meyer* och *Olsson* i Sörnäs, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den kongl. propositionen;

af friherre *von Knorring*; hvilken yttrat:

»Ehuru jag omfattar samma mening i frågan som utskottet, eller att frilager för import af varor till inhemsk förbrukning ej bör få inrättas, men deremot sådant för reexport- och transithandel samt för bedrivande af tillverkning för export, anser jag dock, att uttrycket »afsedd uteslutande» i klämman borde utbytas mot uttrycket »endast afsedd», emedan det förra uttrycket mycket lätt kan föranleda den åtminstone af mig icke hyllade uppfattningen, att Kongl. Maj:t borde framlägga för Riksdagen ett sådant förslag till frilager för bedrivande af tillverkning för export, som innehölle absolut förbud för importerande af till och med mindre öfverskott af de inom frilagret tillverkade varorna, hvilka öfverskott af någon anledning ej kunde exporteras, och af affall vid sjelfva tillverkningen, äfven om dessa öfverskott och affall blifvit före importerandet under särskilda, betryggande vilkor behandlade i tullkommare såsom utländska varor.

Om ett sådant absolut förbud blefve föreskrifvet, fruktar jag, att tillåtelsen att inrätta frilager af ifrågavarande slag ej skulle medföra något praktiskt resultat.»

samt af herr *Petri*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet greve Wachtmeister: Herr talman, mina herrar! Utskottet har riktigt framhållit, att syftmålet med frilagersinstitutionen är trefaldigt, i det att dermed åsyftas att bereda vissa fördelar åt reexport- och transithandeln, åt vissa exportindustrier och åt importhandeln. Att frilagersinstitutionen, om den komme till stånd, skulle vara af mycken vigt och betydelse för reexporthandeln och exportindustrierna, derom råder knappast någon meningsskiljaktighet. De mest kompetenta auktoriteter på detta område äro ense derom, att frilagret ur dessa synpunkter skulle vara egnadt att bereda en ganska god lyftning åt vår utrikeshandel. Vi böra väl alla erkänna, att befordrandet af våra handelsförbindelser med andra länder är ett syftsmål, väl värdt att eftersträvas. Huru mycket man än, och detta med skäl, må glädjas öfver vårt lands utveckling och förkofran i olika rigtningar, kunna vi emellertid icke undgå att erkänna, att Sverige på utrikeshandels och -sjöfartens område är mera efterblifvet än önskvärdt vore. Vi exportera våra produkter och importera hvad vi behöfva af andra länders varor, detta senare dock för det mesta endast i andra hand från de stora nederlagen i andra länder. Derutöfver finnes det dock tillfällen att på mera sjelfständigt sätt ingripa i den internationella handeln, men dessa tillfällen hafva vi för det mesta försummat. Man må klaga öfver brist på företagsamhet hos vår köpmanskår, men detta är knappast rätt, förrän man till denna kårs förfogande ställt de institutioner, af hvilka den förklarar sig vara i behof, och det ändock skulle visa sig, att samma brist på företagsamhet fortfarande råder. Intet kan till exempel vara naturligare, än att ett land begagnar sig af sitt läge för att bereda sig vinst genom ombesörjande af mellanhandeln mellan angränsande länder. Jag behöfver ej framhålla, hvilken oerhörd betydelse denna handel har för England, Belgien och Tyskland samt, ehuru i mindre grad, för Danmark. Att täfva med dessa länder i ifrågavarande afseende kunna vi ej tänka på, men med skäl kan man fråga, om det kan finnas någon rimlig anledning att hafva det så stäldt, att en köpman här i Sverige, hvilken har företagsamhet nog för att vilja söka tillgodogöra sig de fördelar vårt lands läge i detta hänseende kan erbjuda, skall af lagstiftningen derifrån rent af förhindras.

Antag, att en köpman här i Stockholm har studerat afsättningsförhållandena i till exempel Finland för någon vara, låt oss säga kaffe, samt vill bygga en affär på import hit i stora sortiment deraf och varans spridande i mindre partier till konsumenterna i Finland.

*Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
förordning
om f. ilager
m. m.
(Forts.)*

Han har, som sagdt, studerat förhållandena i Finland samt gjort sig förtrogen med smaken på de olika orterna och de fordringar, som på hvarje ort ställas på varans beskaffenhet. Hans affär måste då bestå i att införa kaffe till Stockholm och fördenskuill här skaffa sig ett upplag deraf. Han har sedan att sortera kaffet efter dess destination till olika orter i Finland. Med den kännedom han har om de olika orternas fordringar har han att tillse, att hvar ort får hvad den önskar, och att företaga till exempel sådana blandningar af kaffe, att hvar ort får sina önsknings tillfredsställda. Men under nuvarande förhållanden är en sådan affär omöjlig, så fullkomligt legitim och för våra handelsförhållandens utveckling fördelaktig den än skulle vara. Det är uppenbart, att affärsmannen i fråga ej kan betala tull för den vara, som han inför i syfte att åter exportera den, utan han finge begagna sig af de arter af tullupplag, som här äro medgifna, nemligen nederlag och transitupplag. Men dessa former af tullupplag äro otillräckliga. På grund af gällande bestämmelser får han icke på dem med varan företaga de operationer, på hvilka affären skulle byggas. Han får ej sortera, ej ompacka, ej blanda varan. Skall mellanhandeln med andra länder gå öfver nederlag och transitupplag, så blir det icke en själfständig affär. Importören blir endast speditör och agent. Han blir, hvad den svenske grosshandlaren trots sin titel alltför ofta är, endast agent för utländska affärshus.

Den svenske affärsmannen eller industriidkaren kan vidare, om han är företagsam, vilja kombinera transithandel och exportindustri. Han kan vilja tillverka en vara, för hvilken det fordras utom inhemska materialier äfven utländska råvaror eller halffabrikat. Med den nuvarande lagstiftningen måste han emellertid betala tull för de utländska materialier han behöfver. Han kan visserligen få restitution af tullen vid export af den färdiga varan, om generaltullstyrelsen finner, att tillräcklig kontroll kan beredas. Men det kan ej ske i alla fall, och äfven om det kan ske, medför det omgång, besvär och ränteförlust. Och dertill kommer, att generaltullstyrelsen, som har att tillse, att statsverket icke blir lidande på affären, måste gå till väga med sådan försigtighet, att han ofta nog ej kan få hela det erlagda tullbeloppet restitueradt. Funnes frilager, kunde deremot fabrikationen ega rum der. De utländska materialierna kunde tullfritt införas och varan sedan exporteras utan att hafva kommit i beröring med det svenska tullväsendet. En sådan affär kunde försiggå utan den ringaste skada vare sig för statskassans intressen eller för den inhemska industrien. Tvärtom skulle en sådan rörelse gifva ett kraftigt handtag åt den inhemska industrien och i sin mån befordra landets välstånd. Under närvarande förhållanden kan en sådan fabrikation icke ega rum. Komme frilager till stånd, kunde det ske.

Utskottet har nu visserligen icke underkänt vigten af frilager för reexporthandeln och exportindustrien, men det måste medgifvas, att det erkännande utskottet ur dessa synpunkter gifvit frilagersinstitutionen är så knappt tillmätt som möjligt. Utskottet har icke velat

Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)

ställa sig afvisande mot frilagers införande för ifrågavarande ändamål, säger utskottet. Detta förklarande af utskottet vittnar emellertid icke om någon högre grad af uppskattning af nyttan af frilager i detta afseende. Men man finge väl vara nöjd, om utskottet ville skänka vårt affärslif en institution, som detta förklarar sig behöfva, äfven om det ej skedde med någon entusiasm, för så vidt utskottet icke vid sitt erkännande fogat sådana restriktioner, att man väl kan ifrågasätta, om utskottets medgifvande derutinnan kan komma till någon större nytta. Ty det visar sig, att utskottet är så långt ifrån att medgifva nyttan af frilager såsom beredande vissa lättnader för importhandeln, att utskottet, af farhåga att sådana lättnader ens i ringaste mån skulle vinnas, vill omgärda det exportlager utskottet tänkt sig med sådana försigtighetsmått emot dess användning för import. att man, såsom sagdt, väl kan betviffa, att detta exportfrilager skall komma att medföra den afsedda nyttan.

Utskottet vill så strängt förbjuda all återinförsel af någon till frilager införd vara, att en sådan åtgärd endast kunde ske derigenom, att varan först utfördes till utlandet och sedan återinfördes, hvilket åtminstone på många ställen icke skulle kunna låta sig göra. Nu kan man ju erkänna, att utaf all slags handel importhandeln med utländska varor är den, som mest obehindradt går sin gång, och under vanliga förhållandet är det nog så, att man hvarken behöfver eller bör vidtaga några åtgärder för att befordra importen af främmande varor. Men importhandeln med dessa varor eger ju icke allenast sitt berättigande utan är äfven nödvändig. Om vi ock kunna undvara en mängd utländska varor, finnes det dock en del, som vi omöjligan kunna umbära. Man kan derfor icke undra på, att de, som idka importhandel, önska att blifva befriade från sådana svårigheter och olägenheter, som lagstiftningen ställt i vägen derfor. I hvilken mån åter man bör tillmötesgå dessa önskningsar, är en annan fråga. Det bör icke ske, så vida derigenom *någon* — jag understryker gerna detta ord — inskränkning sker i det syftemål, man vill vinna med tullagsstiftningen; detta må nu i fråga om den ena eller andra artikeln vara att tillgodose statskassans intressen eller att bereda den inhemska industrien skydd. Men en genomgående sträfvan vid utarbetandet af nu föreliggande författningsförslag — man kan säga, att denna sträfvan går som en röd tråd genom förslaget — har varit att bereda handeln de fördelar, som åsyftas med frilagersinstitutionen, utan att derigenom i ringaste mån det med tullagsstiftningen afsedda syftemål skall äfventyras. Kan det väl i och för sig vara någonting att erinra deremot. att en importör af exempelvis sydfruktar får, innan varan anmäles till tullbehandling, bortsöndra sådana delar af varupartierna, som genom försämning blifvit odugliga? Eller framför allt — och detta är hufvudändamålet med frilagersinstitutionen, såsom afseende att bereda lättnader åt importhandeln — kan det väl, då våra grannar danskarne till sina tullupplag införa stora quantiteter varor i syfte att i mindre poster försända dem vidare till konsumtionsorter just i

Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)

Sverige, kan det väl då vara riktigt att förmäna svenska affärsmän enahanda fördel? Utskottet erkänner också, att frilager skulle medföra vissa fördelar äfven för importhandeln, men utskottet hyser en så stark farhåga för, att frilagret skulle kunna missbrukas, att utskottet skjutit ifrån sig hela denna sida af saken.

Utskottet framhåller emellertid i första rummet ett annat skäl mot frilager. Det är ett skäl, som man ofta förut hört upprepas, men jag kan ändock icke neka, att det förvånat mig något, att utskottet anfört det. Och det är, att frilagersinstitutionen hufvudsakligen skulle komma de större affärsmännen till godo. Med frilager åsyftas ju att bereda en lyftning åt vår utrikes handel. Det är gifvet, att denna lyftning hufvudsakligen måste beredas derigenom, att de större affärsmännen taga saken om hand. Det är således nog antagligt, att i hufvudsak det är de större affärsmännen, som komma att begagna sig af frilager. Men då man afser att bereda en välbehöflig lyftning åt vår utrikes handel, kan det då vara skäl att afstå från de fördelar, som äro afsedda att vinnas, därför att icke *alla* köpmän komma att använda frilager? De mindre köpmännen hafva fortfarande sin verksamhetskrets, och, som förut framhållits af komitén, är syftmålet med frilager att bereda inhemska affärsmän stöd i konkurrensen med de *utländska* och ingalunda bereda något försteg i konkurrensen med inhemska köpmän; de mindre köpmännen erhålla den fördelen, att de kunna hemta sina varor från svenska frilager i stället för från utländska.

Det hufvudsakligen bestämmande för utskottets motvilja mot frilagersinstitutionen såsom afseende att bereda vissa lättnader för importhandeln synes emellertid hafva varit det, att utskottet befarat, att genom frilager skulle beredas den utländska industrien en häfstång i dess konkurrens med den svenska, eller med andra ord, att skyddet för den inhemska industrien skulle komma att minskas. Utskottet har befarat, att det förbud mot detaljhandel på frilager, som innefattas i förslaget, genom allehanda förfoganden skulle kunna kringgås, och sammanfattar sitt omdöme om verkningarna af frilagret såsom användt för importhandeln så, att det skulle vara att flytta den utländska konkurrensen in på lifvet. Detta låter nu ganska illa. Men männe äfven verkligheten svarar häremot? Jag kan förstå, att man såsom en känslosak kan finna det obehagligt att veta sig hafva fienden — i den ekonomiska strid, som kallas konkurrens, kan man ju så nämna alstren af den utländska industrien — midt ibland sig, t. ex. i ett magasin midt i Stockholm. Men är verkligen denna ekonomiska fiende farligare, då han befinner sig här, naturligtvis inom starka tullmurar, än i Köpenhamn, Berlin eller Hamburg? Hvarför skulle han vara farligare här? Supponera, att det går, som utskottet har befarat, eller att inom någon lokal utom frilagret inrättas ett prof-lager, der prof tillhandahållas på de varor, som finnas i frilagret. Kunderna kunna då med ledning deraf requirera sina varor från frilagret. Under förutsättning att den utländske konkurrenten finner

en sådan anordning för sig fördelaktig, hvarför behöfver han då skicka varorna i förväg hit? Kan icke t. ex. en firma i Berlin anordna ett proflager här på de varor firman har i Berlin? Att efter requisition skicka hit dem går numera lätt och ledigt. Hvad skulle väl firman vinna med att skicka hit dem, innan requisitionerna äro gjorda? Både fraktkostnader och ränteförlust skulle besparas, derest hitsändningen först skedde, sedan requisition egt rum. Dessutom har jag svårt att förstå, att just de varor, som blifvit upplagda på frilager, skulle mer än andra framkalla sådana proflager. Nog finnas här proflager på utländska varor. Landet rundt kunna herrarne finna handelsresande på gästgifvaregårdar och andra ställen lägga upp sina varor till beskådande. Likaså finnas i de stora butikerna här i Stockholm och annorstädes prof på utländska varor af mångfaldiga slag. För öfrigt, då man talar om, att man genom inrättandet af frilager skulle föra den utländska konkurrensen in på lifvet, hvad annat gör man, då man på mångfaldigt sätt här och annorstädes söker förbättra kommunikationerna med andra länder? Dessa lättnader i kommunikationerna behöfva ju icke i ringaste mån inverka på det skydd man vill bereda den inhemska industrien. Detta skydd bör beredas genom tulltaxan, genom lämpligt afmätta tullsatsar, icke genom något försvarande af samfärdseln.

Nu har utskottet tyckt sig finna en bekräftelse på de farhågor, utskottet hyst, derigenom att i förslaget spanmål undantagits från rätt till uppläggning på frilager. Men spanmål intager i detta afseende en alldeles särskild ställning. Det är en massartikel, som i synnerligt stor omfattning produceras i landet, och omfånget af denna produktion varierar efter förhållandena med afseende å årsväxten. Jag vet icke, att någon annan vara i det afseendet intager en likartad ställning. Härtill kommer, att det icke finnes något berättigadt intresse, som kräfver spanmåls uppläggande på frilager. Och då man med större eller mindre skäl hyst farhågor för verkningarna af spanmåls uppläggande på frilager, har den artikeln lämpligen uteslutits i förslaget.

Då frilagersinstitutionen enligt, jag kan väl säga, allas samstämmiga omdömen skulle lända till stor fördel för vår reexport och transithandel äfvensom exportindustrien och inga olägenheter ur dessa synpunkter skulle beredas statskassans intressen eller den inhemska industrien, och då likaledes fullt legitima fördelar skulle beredas importhandeln genom frilagersinstitutionens införande, under det att de olägenheter, som genom frilagrets användande för detta slag af handel skulle kunna tänkas uppkomma, kunna på fullt tillfredsställande sätt förebyggas genom de bestämmelser, som finnas intagna i det kongl. förslaget, kan jag för min del icke finna annat, än att Riksdagen gjorde klokt i att bifalla Kongl. Maj:t proposition.

Herr Fredholm: Såsom af utskottets betänkande framgår, hafva meningarne inom utskottet varit betydligt skiljaktiga med afseende på den kongl. propositionen. Störst har meningsskiljaktigheten

*Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)*

Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)

varit beträffande frilager för *import*. Hvad åter angår frilager för *export* eller inrättande af någon slags institution, som för vår industri möjliggjorde afsättning i utlandet för en del af tillverkningen; i det hänseendet kan jag säga, att alla inom utskottet voro ense om önskvärdheten af att en sådan institution komme till stånd. Ledamöterna i utskottet från Andra Kammaren utom en hafva likväl icke kunnat finna, att det sätt, som utskottet har föreslagit för att realisera detta önskemål, kan anses vara tillfredsställande, emedan det i sjelfva verket alls icke öppnar någon utväg för exporten, ännu mindre en sådan, som man afsett.

Det är också för den skull som Andra Kammarens ledamöter hafva mot utskottets hemställan reserverat sig. Bland dessa reservationer förekommer en, som afgifvits af friherre von Knorring, hvilken reservation vill synas mig i sig innehålla ett uppslag, som, om man ville bygga på detta uppslag och närmare utveckla detsamma, möjligtvis skulle kunna sammansluta de olika meningarne kring ett förslag, som kunde anses vara praktiskt och genomförbart. Ett sådant förslag skulle naturligtvis gå ut på att undanröjda den snäfva begränsning, som utskottet gifvit åt frilagret för export, genom att taga bort ordet »uteslutande» i klämman och vidga gränserna för ett sådant frilager utan att för den skull lemna å sido dess egentliga uppgift, som skulle vara att bereda möjlighet för export. Genom att gifva skrifvelsen ett sådant mera vidsträckt omfång, skulle man också för Kongl. Maj:t underlätta möjligheten att finna någon utväg, hvarigenom den väsentliga fördelen af exportmöjlighet måtte beredas vårt lands industriidkare. Och jag anser, att detta önskemål är så viktigt, att man icke bör försumma någonting för att om möjligt söka vinna det. Det är med anledning deraf som jag skall taga mig friheten föreslå, att kammaren behagade till utskottet återremittera detta betänkande, på det att utskottet måtte bliiwa i tillfälle att kunna egna denna fråga en närmare ingående granskning. Med nu rådande tullsystem blir nödvändigheten af att något göres för att underlätta exporten så mycket tydligare, då man besinnar, att möjligheten att exportera våra tillverkningsprodukter blir allt mindre och mindre i samma mån man höjer tullarne och åsätter tull på nära nog allting, som ingår i tillverkningen. Hvar och en kan förstå, att i samma mån man fortskrider på den vägen, i samma mån blir det svårare att exportera våra varor till utlandet och att der konkurrera med länder, hvars industri icke är på detta sätt tullbelagd. *Enda* möjligheten därför är att bereda utväg för en industriidkare att vid export kunna få den för varan erlagda tullen återställd. Om detta låter sig göra, det är nu en fråga, på hvilken man icke i närvarande ögonblick kan svara. Men skall denna möjlighet någonsin kunna realiseras, så bör man åtminstone sätta Kongl. Maj:t i tillfälle att göra hvad som för vinnandet af detta önskemål kan göras, och detta blir naturligtvis Kongl. Maj:t urständ-satt till, när begränsningen uppdrages på sätt Första Kammaren gjort. Någon fara att lemna Kongl. Maj:t — om jag så får säga — en

mera utsträckt fullmagt förefinnes icke alls ur någon synpunkt, ty ett Kongl. Maj:ts förslag, så beskaffadt som detta, skall ju alltid återgå till Riksdagen och der blifva föremål för förnyad pröfning.

Det är just för att bereda Kongl. Maj:t möjlighet att i denna sak kunna åstadkomma någonting som jag tillåtit mig föreslå frågans återremittering till utskottet, och så vida kammaren skulle dela denna min uppfattning om önskvärdheten af att frågan i angifvet syfte göres till förmån för utskottets förnyade behandling, torde det måhända icke vara så synnerligt mycket skäl att vid detta tillfälle inlåta sig i debatt om sjelfva frågan, då man ju har tillfälle att göra detta nästa gång ärendet återkommer. Och någon egentlig tid kan icke gå förlorad genom bifall till mitt yrkande, då detta ärende icke kommer att upptagas till behandling i Första Kammaren förrän om lördag.

På anförda skäl skall jag, herr talman, anhålla, att nu föredragna betänkande återremitteras till utskottet.

Grefve *Hamilton* instämde häruti.

Herr Petri: Herr talman! Då jag först mottog Kongl. Maj:ts proposition, så ansåg jag, att det var ett mycket bra sätt för våra köpmän och våra industriidkare att bestå i kampen mot den konkurrens, som vi ha med utlandet, der man har förmånen af frilager, och jag sökte därför under de många och långa öfverläggningar, som egde rum i bevillningsutskottets första afdelning, att göra mina skäl gällande. Jag ville dock icke obetingadt antaga Kongl. Maj:ts förslag, utan det var åtskilliga anmärkningar, som jag fann mig föranlåten att göra deremot, och det var i korthet sagdt, att jag ansåg, att de artiklar, som nu förtullas med emballage, skulle åsättas en högre tullsats ifrån frilager för att ersätta den förlust, som skulle uppstå genom borttagandet af emballaget. Derjemte ville jag, att 16 § i förordningen, som rör handeln inom frilager, skulle skärpas, och att ingen som helst försäljning eller handel der skulle ifrågakomma. Men då jag märkte, att det var omöjligt att för denna min åsigt kunna få understöd af Första Kammarens medlemmar i utskottet, och då jag derjemte fick underrättelse om att Första Kammarens majoritet stod alldeles på samma ståndpunkt som dess ledamöter i bevillningsutskottet, samt då från detta håll framställdes ett förmedlingsförslag, gående ut på det förslag, som nu föreligger, nemligen att skriva till regeringen om att få en förordning om exportlager, hvilket i min tanke är det allra vigtigaste, så fann jag mig föranlåten att gå in på detta förmedlingsförslag.

Nu kan jag emellertid icke vara belåten med den motivering, som utskottet gifvit åt denna begäran, och detta hufvudsakligast af det skäl, att jag finner, att utskottet för sitt afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition om importlager begagnat allt för superlativa, men vid sitt tillstyrkande af exportlagren allt för svaga uttryck. I likhet

*Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts)*

*Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)*

med herr Fredholm anser äfven jag, att det uttryck, som kommit in i klämman, »uteslutande för» icke är lyckligt, och jag arbetade så mycket jag kunde emot det, men det gick ju icke att tillvinna detta något afseende, och jag tror för öfrigt icke, att det innebär så stor fara. Man får ju betänka, att varor, vid hvilkas fabrikation användes tullpliktigt importgods, skulle, om de återinfördes inom landet, drabbas af så hög tull, emedan de skulle komma att förtullas såsom fabricerade uteslutande af utländskt gods, att någon affär, baserad på sådan import, icke skulle vara möjlig, utan det skulle då vara endast mindre delar, t. ex. öfverblifna råmaterialier eller möjligen en eller annan artikel, som icke kunde afsättas till utlandet, som kunde komma att importeras.

Om nu detta uttryck förbjuder en direkt import från frilager, så kan jag för min del icke anse annat, än att det måste stå fritt att vid hvilken tullkammare som helst importera och förtulla sådant gods, som behöfde från frilagret införas.

Nu har det framställts yrkande om återremiss för att få detta uttryck ändradt, och jag för min del har ingenting deremot, men på de skäl, som jag anfört, finner jag mig likväl föranlåten att yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre von Knorring: Efter herr Fredholms yttrande skall jag icke tillåta mig att yrka bifall till utskottets betänkande med den förändring jag föreslagit i min reservation. Jag får i stället instämma i hans yrkande om återremiss, då hans syfte dermed var, om jag uppfattade honom rätt, att söka åstadkomma en öfverenskommelse på basis af den reservation, jag har vågat bifoga betänkandet.

Herr Sandwall: Herr grefve och talman, mina herrar! Då här nu endast yrkats återremiss, så skall jag be att få förena mig om detta yrkande, och har för närvarande intet annat yrkande att framställa.

Herr Wallenberg: Herr talman! Sedan jag genomläst utskottets betänkande äfvensom öfriga till detta ärende hörande handlingar, har detta på mig gjort det intrycket, att hela motiveringen har en så att säga negativ karakter. Man har icke kunnat få fram några egentligen positiva påståenden om de fördelar, som frilagersinstitutionen skulle medföra, utan man stöder sig derpå, att man uti alla länder, der denna institution kommit till stånd, hyst den åsigten, att en dylik institution är gagnelig, och derpå, att de länder, som förut icke haft frilagersanläggningar, så småningom skaffat sig sådana på grund af den för handel och vandel helsosamma verkan, som man ansett hafva genom dem uppkommit.

Då det emellertid, såsom jag sade, hufvudsakligen endast är en negativ bevisföring, som här gjort sig gällande, så tillåter jag mig

att återföra tanken på den omständigheten, att man i många liknande fall måste tillgripa en dylik negativ bevisföring.

Jag har just inom den näring, som jag företräder, nyligen haft tillfälle att se, hurusom en dylik negativ bevisföring kunnat vara helsosam och huru den gifvit ett godt stöd för den slutliga uppfattningen och ledd till ett godt resultat.

I sammanhang med frågan om anskaffande af nödigt kapital för sjöfartsnäringen, och huruvida den assurans, hvarigenom man skulle trygga sig mot förluster, verkligen kunde anses vara tillfredsställande och gifva tillräckligt skydd mot all uppkommande skada, hade man sagt, att en assurans, sådan som den här i landet anlätade, icke vore tillfredsställande och att den således icke täckte alla förekommande slag af de förluster, som kunde uppstå; och man hade vidare anfört exempel på hurusom, när fartyg under vissa omständigheter kolliderat med hvarandra, nu gällande assuranspolicer ej skulle medföra tillräcklig ersättning; man hade ock anfört strandningsfall och fall, der försummelse af befälhafvare, redare eller köpmän egt rum och orsakat förluster, som icke blifvit ersatta.

Ehuru man gerna må erkänna, att hvarje sådant anfördt exempel, för sig betraktadt, verkligen kan gifva fog för uttalanden af vissa betänkligheter mot ett framställt förslag — hvilket jag förmodar också nu är händelsen beträffande de exempel, hvilka anförts såsom skäl emot frilagers införande — så skall man dock, om man något närmare undersöker dessa förhållanden och studerar det statistiska underlaget för dylika påståenden, finna, att helt andra siffror och helt andra sakförhållanden framträda.

Så förhöll det sig också med det exempel, som jag nyss anförde, eller angående assuranstryggheten. Beträffande denna, och om man tager sig före att studera de förhållanden, som stå i samband med täckandet af risker vid assurans i England, så skall man finna, att man i England efter cirka 200 års erfarenhet kommit ganska långt i sträfvandet att täcka alla förekommande slag af förluster; och man skall finna, att riskpremierna för uppkommande förluster, hvilka icke täckas genom vanliga assuranspolicer, icke uppgå till mer än $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{4}$ procent. Detta är, mina herrar, siffror, som framgått ur en omfattande utredning och som förvånat dem, som framhållit vid sjöfartsnäringen lådande stora risker och jäfvat det berättigade i att af enstaka exempel draga allmängiltiga slutsatser.

Efter anförande af detta vågar jag också påstå, att sådana enskilda fall, deruti förluster skulle genom frilagers införande kunna uppkomma för statsverket, icke hafva den stora betydelse, som man här velat göra gällande. Ty den långa serie af fall, som måste inkluderas, när det är fråga om att taga saken statistiskt, verkar genom sin sammanfattning på ett helt annat sätt, än då man i ett visst syfte utgallar vissa exempel och gör dem gällande uti en diskussion. Vi må akta oss för att alltför mycket fästa oss vid dessa påstådda olägenheter, som skulle uppkomma genom frilagersinstitutionens införande.

*Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)*

Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)

Vi må akta oss för att låta betydelselösa och icke med säkerhet bevisbara invändningar stå i vägen för ett reformarbete. Om några olägenheter verkligen skulle uppkomma, så ligger ju i regeringens och Riksdagens magt att efter vunnit erfarenhet tillintetgöra deras verkningar eller eventuellt borttaga dem.

Vi komma, efter mitt förmenande, aldrig att ernå någon verklig utveckling af vår handel och vår sjöfart, för så vidt vi icke följa med den utveckling af handelstekniken, som andra nationer — våra konkurrenter — ansett vara så nödvändig, och det är endast genom att följa med, som vi kunna ernå samma resultat som de.

Här har också anförts, att förslaget skulle innebära nedrivandet af en tullmur. Men, mina herrar, jag kan icke erkänna det berättigade i detta påstående. Såsom förhållandena nu äro, är den visst icke säker. Nyligen har förekommit, att en agent från utlandet tog in på Grand hotell här i Stockholm. Han medför ett proflager af mattor, reser omkring i en droska och bjuder i hemmen ut mattor, dervid han såsom prof visar de medförda, och utfästade sig att leverera likadana inom tre veckor. Kunden finner behag uti profmattorna, bestämmer sig för en eller annan sort, och får dem sedan på den uppgifna tiden. Hvad blefve nu skilnaden, om vi hade frilager? Jo, att det sannolikt vore en svensk köpman, som hade ett varuupplager, och att han i dess ställe kunde säga till sin kund: »Ni får varorna redan i morgon.» Jag har vid mångfaldiga tillfällen sett, hurusom just detta försiggår i Köpenhamn; der hafva köpmännen i allmänhet ett ganska litet proflager inne och säga i stället till kunderna: »Jag skall så fort som möjligt ställa om, att ni från frilagret eller frihamnen får hvad ni vill ha af dessa prof.»

Följden af att vi icke, såsom våra grannar danskarne, hafva en dylik frilagresinstitution blifver nu ofta den, att man i stället för att uppköpa varor hos en handlande i Malmö — hvilken icke i sin stad har tillfälle att hålla några varor på frilager — reser öfver till Köpenhamn och der uppköper samma slags varor. Trots det, att man betalt biljett för resan både fram och tillbaka och jemväl fått vidkännas en del andra kostnader, får man dessa varor från Köpenhamn med frakt och allt till ett mycket billigare pris, än hvartill man kan köpa dem i Malmö. Och hvad är anledningen till att så kan vara förhållandet? Jo frilagret och frihamnen i Köpenhamn samt den utvecklade teknik, under hvilken de danska köpmännen bedrifva sin handel. Hvarför skola vi uti dylika förhållanden stå efter andra länder och hvarför skola vi icke söka *utveckla vår handels-teknik* på samma sätt, som de hafva gjort?

Men det är också en annan omständighet, som jag vill beröra i sammanhang med de påståenden som gjorts, att förluster skulle för statsverket kunna uppkomma genom frilagres inrättande. Herrarne torde litet hvar känna till — fastän ni kanske icke tänkt på det i detta sammanhang — att det är en mycket vanlig sak, att en bankinstitution brukar belåna varor. Detta tillgår så, att varan lägges in

i ett magasin, hvartill banken får nycklarne. Det erfordras icke, att någon tulltjensteman eller någon poliskonstapel sättes att bevaka magasinet, utan den enda kontroll, som iakttages, är som sagdt den, att nycklarne öfverlemnas i bankens förvar. Om nu detta kunnat praktiseras under många år, utan att någon väsentlig olägenhet uppkommit genom att grunda detta analoga slag af magasinering på förtroende för köpmannens redbarhet, skulle det då vara antagligt, att det för staten skulle uppstå några väsentliga olägenheter att begagna samma metod genom inrättande af frilagersinstitutionen? Jag tror det icke.

När man talar om dessa förhållanden, är man naturligtvis benägen att anställa jemförelser i synnerhet med våra grannländer, der sådana institutioner redan finnas införda.

Såsom vi veta, försiggår från Danmark en stor smörexport till England. Denna export uppgår till ett kapitalvärde af cirka 200 millioner kronor om året, under det att hos oss smörexporten har ett värde af endast något öfver 40 millioner kronor årligen. Af dessa 40 millioner kronor exporteradt smör gå icke mindre än 16 millioner öfver Danmark, och det mesta af detta går under danska märken till England.

Hvad är då anledningen till, att de danska köpmännen kunna på detta sätt bereda sig handelsvinst genom export af en svensk vara, som naturligtvis kunde eller borde kunna lika lätt exporteras direkt från Sverige, utan att taga någon omväg öfver danska hamnar? Jo det är *handelsteknikens höga utveckling* i Danmark. Det förefinnes ingen svårighet att från en från Malmö ankommande ångare intaga varan på frilagret, der packa om den, anbringa nya stämplor samt sedan transportera den vidare till sin bestämmelseort. Detta är en helt vanlig sak, som försiggår utan några svårigheter, och det är på detta sätt, som den danske köpmannen bereder sig vinst till förfång för den svenske.

Om vi nu tänka oss saken omvänt och se efter hur den skulle gestalta sig, om man tänkte sig den möjligheten, att en köpman i Malmö företog sig att öfver Malmö med en svensk linie exportera danskt smör till England. Tanken är ju ganska naturlig, men jag tror knappast, att den, såsom varande alltför djerf, någonsin uppstått i en svensk köpmans hjerna. Och hvarför? Jo, derfor att *vi äro underlägsna i handelns teknik*. Det är denna omständighet, som gör, att vi uti handel och vandel stå efter våra grannar danskarne. *Och i detta läge komma vi att förblifva, så länge vi äro underlägsna i handelns teknik och så länge vi icke hafva förmåga att följa med och skaffa oss sådana institutioner, som det moderna sättet att drifva handel kräfver.*

Hade vi gjort detta på den tiden, då sydsvenska ångbåtsbolaget regelbundet trafikerade linien mellan Malmö och engelska ostkusthamnar, och vi haft samma institutioner som Danmark, skulle den svenska linien hafva till England fört lika mycket danskt smör, åt-

*Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)*

Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)

minstone från Seland och närmast kringliggande trakter, som nu öfver danska linier föres från Sverige till platser på Englands ostkust. Skilnaden i vägsträcka på de olika linierna kan helt och hållet från ses, den är snarare till förmån för den svenska linien.

Då jag nu är inne på kapitlet om nödvändigheten för oss att söka så vidt möjligt är befrämja, befordra och förbättra handelns teknik i vårt land, så kan jag icke underlåta att, såsom exempel på huru illa det i många fall är stäldt i hithörande angelägenheter, omnämna innehållet af ett dokument, som jag har i min hand, hvilket jag fick för några dagar sedan och som rör vissa fraktförhållanden på jernvägarne, der dessa stå i förbindelse med utlandet. Detta dokument afhandlar frågan om frakt för tre jernvägsvagnslaster möbler från Berlin till Stockholm. Om transporten af dessa effekter verkställes öfver Sassnitz, d. v. s. om de svenska jernvägarne användas för transport mellan Trelleborg och Stockholm, så uppgår den på svenska banorna belöpande fraktkostnaden för dessa tre vagnslaster till 483 mark. Skickas deremot samma varor öfver de danska linierna, hvilket är en mycket större krokväg, och vagnslasterna således komma in i Sverige vid Helsingborg, så uppgår kostnaden för frakten å den svenska jernvägssträckan, hvilken är ungefär 40 kilometer kortare, till 184,50 mark. Det blef således en skilnad på inemot 300 mark derigenom att dessa vagnslaster fingo den äran att komma in i Sverige öfver de danska linierna!

Har jag då icke rätt i min uttalade önskan, att den svenska handelstekniken måtte utvecklas? Ty hvad jag nu anfört har naturligtvis icke endast tillämpning å den nämnda möbeltransporten, utan gäller i allmänhet om det sätt, på hvilket vi inrättat och ordnat våra kommunikationsförhållanden, och på dessa åter är det, som all framgång i handel egentligen grundar sig.

Herr talman! Då här yrkats, att frågan skall återremitteras, så skall jag ansluta mig till detta yrkande.

Herr Brodin: Herr talman, mina herrar! Då bevillningsutskottet i sitt föreliggande betänkande är högst remarkabelt i sin motivering, så skall jag anhålla att få yttra några ord derom.

Utskottets första motiv är, att om det skulle bli frilager, så skulle utländska agenter och utländska köpmän kunna ha proflager der och derigenom få lättare att förse svenska köpmän med varor, och de svenska köpmännen skulle ha svårare att konkurrera. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att, såsom de flesta af herrarne känna, det går till på det viset, att agenter komma från utlandet och betala tull för sitt proflager, och sedan få de vistas här en viss tid, och när de fara hem till sitt land igen, få de tillbaka den erlagda tullen, om proflagret icke gått åt. Dessa agenter slå nu upp sitt proflager på ett hotell och inbjuda sina kunder att der besöka dem, eller gå de omkring och visa sina proffer. Är det väl under sådana förhållanden antagligt, att de svenska köpmännen skulle göra sig be-

svär att gå till dessa frilager, när de redan nu hafva den bekvämligheten, att de utländska agenterna besöka dem och visa profver. Jag anser således, att det icke är skäl att hålla så strängt på detta motiv mot frilager.

Vidare har det sagts, att frilager endast skulle få anordnas på större platser, men i denna kongl. proposition är det tillåtet i alla stapelstäder och äfven eljest, der man önskar få frilager och der det blir medgifvet efter nödig pröfning, och således bör äfven detta motiv förfalla.

Vidare säger utskottet, att endast de större affärsmännen skulle erhålla fördelar genom frilagersinstitutionen; de mindre grosshandlarne och minutörerna skulle genom ökad svårighet att bestå i konkurrensen med de större affärsmännen lida skada i större eller mindre mån. Denna uppfattning är dock ej riktig. Det är de större köpmännen — hos hvilka de mindre grossörerna och genom förmedling af dessa äfven minuthandlandena äro hänvisade att köpa sina varor — som på grund af sin kredit och kapitalstyrka kunna sätta sig i direkt förbindelse med de utländska handelshusen och så betinga sig lägre pris. Om nu frilager inrättades, huru vore det då tänkbart, att detta skulle vara till förfång för de mindre grosshandlarne och minuthandlarne? Ligger det ej i sakens natur, att förhållandet måste blifva det motsatta? *Det* argumentet i utskottets motivering kan således ej med fog tillmätas någon betydelse.

Vidare fruktar utskottet, att utländska köpmän och industriidkare skulle från frilager i Sverige försälja sina varor. Men det är ju i lagförslaget intaget bestämmelse derom, att tillstånd att inrätta frilager endast kan beviljas stadskommun eller aktiebolag med svenska delägare och svensk styrelse eller handelsbolag med svenska bolagsmän eller andra svenska medborgare, som äro berättigade att idka handel; ansvarsbestämmelserna i det kongl. förslaget äro ock så stränga, att det är föga antagligt, att någon skulle våga försöket att kringgå dem.

En sak, som vid bedömandet af frågan om frilagersinstitutionen förtjenar ej ringa uppmärksamhet, är de många industriella anläggningar, som deraf kunde blifva en följd. Om vi betänka, huru många svenska produkter på frilager skulle kunna förädlas, produkter, som nu i många fall föras ut ur riket för att sedan återkomma i förädladt skick, så inses lätt sakens betydelse. Några exempel må anföras. Vi veta litet hvar, huru stora kvantiteter bär om höstarne utskeppas till Tyskland. Det är mycket antagligt, att en stor del af dessa kommer tillbaka i form af billigare viner. Om vi nu hade frilager, kunde af dessa bär, då sockret å frilaget vore oberoende af tullen, t. ex. sylter, safter och inläggningar, göras — och det blefve nog en stor affär — eller viner beredas, som sedan kunde exporteras, i stället för att vi nu exportera bären och sedan importera de deraf fabricerade vinerna. — Ett annat exempel. Här i Sverige exportera vi ej ringa kvantiteter rörämnen till velocipeder. Rören dragas ut i utlandet, och sedan importera vi färdiga velocipeder. Nu är att märka, att

Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)

*Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts).*

dessa rör, som måste vara af verkligt godt material, utgör den vigtigaste delen vid velocipedfabrikationen. Äfven i Sverige utdragas sådana rör, under det många andra delar, såsom gummiringar, kedjor och dylikt, hvilka äro föremål för specialfabrikation i utlandet, måste importeras. Om vi nu hade frilager, der velocipedfabriker kunde inrättas, så kunde en stor export komma till stånd, hvilket nu omöjliggöres genom nödvändigheten att importera de nyss nämnda, med ganska hög tull belagda velocipeddelarne.

Äfven många andra industrigrenar skulle kunna hafva stor nytta af frilagersinstitutionen. Genom tullsystemet hafva åtskilliga sådana kommit i det läget, att de gifva stor vinst. Flere fabriker hafva blifvit anlagda. På vissa områden inom industrien hafva vi kommit till den punkten, att landet ej kan konsumera den tillverkning, som förefinnes; snart nog torde samma stadium vara hunnet på ännu flera områden. Jag vill exempelvis nämna skofabrikationen. För närvarande är det öfverproduktion inom den branschen. Af den importerade varan erhålles mycket affall. Om det nu funnes frilager, kunde der anläggas fabriker, hvarifrån — då tull för affallet ej behöfde betalas — en betydande export kunde ega rum.

Utskottet omnämner äfven möjligheten af att missbruk med hänsyn till emballeringen af åtskilliga varor kunde ega rum. I och för sig äro sådana missbruk naturligtvis tänkbara; att försök i den riktningen gjorts, är för affärsmännen en känd sak. För några år sedan voro köpmännen i Sverige mycket förvånade öfver, att norrmännen kunde sälja amerikanskt fläsk billigare än de svenska köpmännen, oaktadt varan var densamma och inköpspriset detsamma. Då var det en köpman, som reste till Kristiania för att taga reda på saken. Han kom dervid under fund med, att hemligheten låg deri, att det var en betydlig tara på fläsklådorna, då de kommo hit till Sverige; det var mycket salt och dylikt i lådorna. Norrmännen hade då hittat på det knepet, att de slogo upp lådorna, togo af saltet och sålde så fläsket förtulladt till Sverige. När det kommit öfver gränsen, lade de åter på betydliga kvantiteter salt, så att varan blef tung, och så sålde de den. Dermed var den emballagefrågan utredd. Något sådant kan ju gå för sig för en gång, men i längden går det ej. För öfrigt är i det kongl. förslaget hvarje anledning till farhåga i detta hänseende undanröjd genom bestämmelsen derom, att vissa varor, som nu förtullas efter bruttovigt, skulle, då de uppvägas emballerade, beläggas med tilläggstull.

Utskottet har emellertid till sist framställt ett förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inrättandet af frilager endast för export. Men huru har utskottet kunnat tänka sig möjligheten af att vidtaga en sådan åtgärd? Då vi här på östra kusten af Sverige hafva en 6 månaders vinter — huru skulle man rimligtvis kunna begära, att köpmännen under sådana förhållanden skulle kunna göra affärer? Huru skulle de kunna ligga inne hela vintern med sina lager. Om varorna icke kunna exporteras på hösten, så blifva de under vintern

skämda, om de äro af sådan beskaffenhet, att de icke äro hållbara. Vi kunna tänka oss en nybildad affär, som skall exportera på Finland. Det är ju alldeles omöjligt, att en köpman kan med ett sådant frilager, som utskottet föreslagit, våga att begynna en sådan affär. En ny affär måste uppärbetas, men genom det föreslagna frilagret kan köpmannen icke beräkna hvad han kan få försälja; han kan få hafva sina varor liggande på frilager under ett halft år. Det förhåller sig på samma sätt, som om ett industrielt företag skulle grundas på ett dylikt frilager. Skulle en industriidkare arbeta halva året utan att veta, huruvida han kan afsätta sina varor på våren? Nej, mina herrar, det är alldeles omöjligt, att en köpman eller en industriidkare kan göra affärer från en sådan frilagersinstitution, som utskottet föreslagit. Icke annat än jag kan se, är utskottets förslag alldeles, som om det vore bestådt af danskarne för att hjälpa dem att få behålla och ytterligare utveckla de fördelar, som de framför svenska köpmän ega genom sitt frilager och sin frihamn i Köpenhamn. Vi hafva under många år af dem brandskattats genom dessa fördelar, som de ega, och den föregående talaren har redan påpekat deras fördelar med hänsyn till samtrafikförhållandena med jernvägarne. Det är ju icke möjligt för en köpman i Malmö att kunna konkurrera med dem, då de hafva sådana fördelar, och om Kongl. Maj:ts förslag nu icke antages, så blir den naturliga följden, att danskarne, som redan nu till stor del inkräktat Skåne och södra Sverige till sitt handelsområde, komma att inkräkta en mycket större del af Sverige och blifva i okränkadt besittning deraf.

Herr talman. Då jag icke anser, att utskottets förslag till skrivelse skulle medföra någon nytta, skall jag anhålla att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Meyer: Jag begärde ordet för att bemöta ett par af den kongl. propositionens motståndare, då jag hörde, att de läto anteckna sig för att erhålla ordet, men sedermera har inträffat, att alla talare utom den siste hafva antingen yrkat på återremiss eller förklarat, att de icke hade något emot, att ärendet återremitterades. Under sådana förhållanden tager jag för gifvet, att kammaren icke skall motsätta sig en sådan åtgärd, och då synes det mig klokast att uppskjuta diskussionen, till dess frågan på allvar förekommer i kammaren. Hvad som skulle anföras här i afton, kommer antagligen att då upprepas, och får kammaren höra en sak två gånger, kan man befara, att kammaren tröttnar.

Jag skall därför afstå från min första tanke att bemöta de båda ärade talare, som yttrat sig emot det kongl. förslaget och i dess ställe anhålla att få instämma i det af utskottets vice ordförande framställda yrkande om återremiss.

Herr Olsson i Sörnäs instämde häruti.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: På samma grunder som den näst föregående talaren skall jag anhålla att få ansluta mig till yrkandet om återremiss.

*Angående
förslag till
förordning
om frilager
m. m.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf herr talmannen proposition på de derunder gjorda yrkanden; och beslöt kammaren dervid att till utskottet återremittera ifrågavarande betänkande.

§ 4.

Härefter föredrogs hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om införande i grundlagen af bestämmelser om rikssymbolerna; statsutskottets utlåtanden:

n:o 3 a, med anledning af *dels* Kongl. Maj:ts i propositionen angående statsverkets tillstånd och behof under andra hufvudtiteln gjorda framställning om förhöjdt anslag till justitiedepartementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli, *dels ock* en i ämnet väckt motion; och

n:o 55 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning angående embets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid;

bankoutskottets utlåtande och memorial n:o 13, i fråga om användande af riksbankens vinst för år 1899;

n:o 14, angående anslag för inköpande af ett jordområde till Tumba bruk; och

n:o 15, angående beviljande af byggnadsanslag för riksbankens kontor i Nyköping, Venersborg och Umeå; samt

lagutskottets utlåtande n:o 38, i anledning af väckt motion angående tillägg till 11 kap. strafflagen.

§ 5.

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 39, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om fränstyckad hemmansdels eller afsöndrad jordlägenhets frigörande från viss in-tecknad gäld.

Dervid anförde

Grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag skall i denna fråga icke göra något yrkande, då ju lagutskottet varit enigt om sin förevarande hemställan och denna hemställan redan vid föregående riksdagar förordats af lagutskottet. Jag kan emellertid icke underlåta att framhålla mina tvifvelsmål om, huruvida man på den väg, utskottet förordat, kan vinna det utan tvifvel behjertansvärda syfte, som utskottet velat främja. Utskottet har tänkt sig, i korthet sagdt, att, för att man skall kunna från en del af en fastighet frigöra en

inteckning, man skulle uppskatta hvad panten är värd. Om dervid den myndighet, som har att verkställa uppskattningen, finner, att äfven om man borttager en del, den återstående delen af panten utgör tillräcklig säkerhet för inteckningen, så anser utskottet, att man, utan att skada fastighetskrediten, kan frigöra inteckningen i den afstyckade delen. Men jag vill fråga: hvem är det, som har rättighet att bedöma, huruvida en sådan åtgärd skadar fastighetskrediten? Enligt min uppfattning eger ingen annan än pantnehafvaren denna rättighet. Det är mycket lätt att säga, att en viss egendom är taxerad till 100,000 kronor och att eder fordran upgår till 50,000 kronor. Hvad har ni att invända mot att taxeringsvärdet nedsättes med 10,000 kronor? Derpå vill jag svara, att detta känner hvarken utskottet eller myndigheterna till. Det kan nemligen inträffa i en framtid vid egendomens försäljning, att fordringsegaren måste hålla sig till hela egendomen för att få sin fordran betäckt.

Jag kan således icke anse, att den väg, utskottet förordat, kan komma att leda till det af utskottet åsyftade resultatet. Emellertid har jag icke något yrkande att framställa, men jag har ansett, att det vore gagneligt, om det åtminstone af någon framhölles såsom ytterst tvifvelaktigt, om man på detta sätt kan vinna det mål, utskottet velat uppnå.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Upplästes ett till kammaren inkommet, så lydande läkareintyg:

Att riksdagsmannen herr *E. Åkerlund* på grund af sjukdom — influensa — för närvarande är förhindrad att infinna sig vid riksdagen, betygar.

Stockholm den 25 april 1900.

A. Nettelblad,
leg. läk.

§ 7.

Till 2 bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets utlåtanden och memorial n:o 56, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af två under förra landshöfdingebostället 2¹/₂ mantal Marieholm n:is 1 och 2 i Skaraborgs län lydande lägenheter;

n:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till kronoparken Alträsk i Norrbottens län hörande jordområden;

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt staden Kristianstad af ett till kronoparken Gamla Espet i Kristianstads län hörande område;

n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd för anläggning af jernväg från Borås till Alfvesta;

n:o 60, i anledning af gjorda framställningar om anslag dels för undersökningar af mindre hamnar m. m., dels ock för undersökningar af åtskilliga kanal- och segelleder m. m. i mellersta Sverige;

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af anslag för en hamnanläggning vid Hanö fiskeläge i Mjellby socken af Blekinge län;

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om inrättande af nya tjenster vid statens jernvägstrafik;

n:o 63, i anledning af väckt förslag om höjning i aflöningen för banvakter inom statens jernvägars fjerde distrikt;

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående inköp af mark för nya bangårdsanordningar i Stockholm; och

n:o 65, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 32, i anledning af väckt motion om ändring i tullsatserna för vissa kopparfabrikat; och

n:o 33, i anledning af väckt motion om restitution af erlagd tull vid utförsel af risgryn.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *P. Törnqvist* under 5 dagar från och med den 27 innev. april
och » *J. Byström* » 2 » » » » » 26 » »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 9,⁵⁷ e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Fredagen den 27 april. Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 innevarande april.

Härefter föredrogs för justering det i kammarens sammanträde den 20 samma månad förda protokollet. *Protokollsjustering.*

Dervid anförde

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Innan Andra Kammaren justerar protokollet öfver kammarens förhandlingar den 20 dennes, anser jag mig pligtig att låta till kammarens kännedom komma, att jag i protokollet öfver ett mitt yttrande tillagt några ord, som jag under diskussionen den 20 icke sade.

Att vidtagna ändringar i ett diskussionsprotokoll anser jag böra tillkomma hvarje talare, så länge det endast är fråga om att korrigera notariens misskrifningar eller egna missägningar, att stryka ut onödiga omsägningar, att tydligare och mera korrekt uttrycka, hvad han under diskussionen kanske otydligt sagt, att för sådant ändamål göra ett förtydligande tillägg och dylikt, som på saken icke kan inverka. Detta praktiseras också temligen allmänt. Men det af mig nu gjorda tillägget är icke af denna beskaffenhet och kan därför ej utan kammarens medgifvande få inflyta i protokollet.

Som kammaren torde erinra sig, tillät jag mig att taga konstitutionsutskottets motivering för sitt yttrande angående talmannens propositionsvägran i försvar. Dervid lemnade jag, beträffande den skarpast klandrade tredje punktens tillkomst, följande upplysning: »Under den i denna kammare förda diskussionen om voteringspropositionen förekom nemligen ett yttrande af en talare på stockholmsbänken, tillhörande statsutskottet, derom, att Första Kammarens beslut vore stridande mot grundlagen, emedan det ginge utöfver Kongl. Maj:ts förslag. Det är med afseende på detta, som konstitutions-

Protokolls-
justering.
(Forts.)

utskottet sagt, att intetdera af de två motsatta besluten är af beskaffenhet, att proposition derå kan vägras.»

Med anledning deraf yttrade herr von Friesen, såsom kammaren af protokollet behagade finna: »Herr Waldenström sade, att jag skulle hafva sagt, att Första Kammarens beslut var grundlagsvidrigt, enär det gick utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Jag talade icke ett ord om Första Kammarens beslut. När den ärade talaren ville citera, hvad jag sagt, tycker jag, att han kunde hafva skaffat sig protokollet, som nu är tryckt. Om man under en diskussion tager miste på, hvad en talare sagt, så är det ganska förlåtligt, men jag förstår icke, hvarför, när protokollet föreligger, man skall behöfva riskera att citera fel. Jag sade följande: »Om hvad som här är föreslaget såsom ja-proposition blifver Riksdagens beslut, då har Riksdagen gifvit Kongl. Maj:t fullmakt att bygga fästningar i större omfattning, än Kongl. Maj:t begärt eller någon enskild ledamot af Riksdagen genom i vederbörlig ordning väckt motion äskat.»

Medveten, som jag var, att hafva citerat riktigt, kunde jag dock, då jag ännu icke observerat, att det tryckta protokollet var i kammaren utdeladt, än mindre hade det till hands, till denna mycket skarpa lexa icke annat svara, än att jag »visserligen icke ansåg mig kunna eller behöfva citera herr von Friesens yttrande under den omtalade diskussionen ordagrant. Men jag vill påpeka» — tillade jag — »hvad utskottet i sitt föreliggande betänkande yttrat, och hvilket af ingen blifvit motsagdt, nemligen att uti den af statsutskottet framlagda voteringspropositionen *hvardera kammarens beslut är fullständigt och riktigt återgifvet*. Är nu äfven Första Kammarens beslut riktigt återgifvet såsom ja-proposition uti voteringspropositionen, så får det af mig summariskt citerade yttrandet af herr von Friesen just den betydelse, som jag tillade detsamma.»

Emellertid har jag naturligtvis sedermera tagit reda på protokollet och der till min hugnad funnit, att de af mig åsyftade orden *verkli gen stå i protokollet*, ehuru herr von Friesen icke fann lämpligt att läsa upp dem. Ty om jag fortsätter att läsa upp hans yttrande, der han fann för godt att sluta, så lyder det, som följer: »*Då detta synes mig stridande mot grundlagen*, kan jag för min del ej vara med om gemensam votering i denna fråga.»

Att på grund af dylikt tillvägagående blifva föremål för en sådan uppsträckning, som herr von Friesen serverat mig, det anser jag mig icke pligtig att utan vidare smälta, ehuru jag har en för sådant smältningsarbete ovanligt tränad mage. Derfor har jag i protokollet vid mitt svar till herr von Friesen gjort följande tillägg: »Emellertid *stå nu verkligen* också de af mig åberopade orden uti det tryckta protokollet öfver herr von Friesens yttrande, ehuru han ansåg ändamålsenligt att stanna i sin uppläsning just när han kom till dem.»

Om emellertid kammaren icke tillåter mig att göra detta tillägg, så skall jag gerna nöja mig med att genom detta anförande hafva

fäst uppmärksamhet på saken och försvarat mig mot den orättvisa beskyllningen.

*Protokolls-
justering.
(Forts.)*

Herr von Friesen: Herr talman! Ja, detta gäller en protokollsjustering, och den föregående talaren har bedt att i sitt anförande till protokollet för den 20 få göra ett tillägg. Det har jag för min del ingenting alls att invända mot, ty saken är den, att hvad jag då skulle bevisa, när jag hade mitt anförande, var, att jag icke yttrat mig om Första Kammararens beslut, utan om det beslut, som skulle blifva Riksdagens, om ja-propositionen segrade. Det var det, som jag skulle bevisa, och därför hade jag ingen anledning att läsa upp fortsättningen. Om jag läst upp denna fortsättning, hade beviskraften i mitt anförande varit lika stor eller — som herr Waldenström förmodligen antager — lika liten som nu, då jag icke läste upp citatet till slut. Det, som är beviskraften i mitt anförande, är just det, att Första Kammararens beslut var ett annat än det, som skulle blifva Riksdagens beslut för den händelse, att ja-propositionen segrade. Jag vet nu icke, om vi vid detta tillfälle kunna här diskutera denna sak, men jag vill likväl säga, att det var detta, som påstods vid öfverläggningen här i kammaren, då voteringspropositionen först var före, och det är den ståndpunkt, på hvilken jag stått och på grund af hvilken jag för min del förkastat voteringspropositionen, och den ståndpunkten vidhåller jag fortfarande.

Jag skall, herr talman, göra herr Waldenström det nöjet att vara med om att få i det ifrågavarande protokollet införa just de ord, som han sagt, att jag underlåtit att anföra. Det kommer icke att i minsta mån förminska beviskraften i mitt anförande.

Herr Waldenström: Herr talman! Hvad jag nyss anförde, åsyftade allenast att försvara mig sjelf gent emot de, åtminstone från min ståndpunkt sedt, mycket graverande beskyllningar, som rigtades emot mig från stockholmsbänken vid ifrågavarande tillfälle. Jag medgifver mycket väl, att herr von Friesen nu äfven anført en annan omständighet, nemligen att ja-propositionen icke skulle vara identisk med Första Kammararens beslut. Jag vill icke inlåta mig på den saken mer än så, att jag kan konstatera, att Första Kammararens beslut och ja-propositionen i voteringspropositionen äro bokstafligen lika, och jag skall be att få visa det här i de tryckta handlingar, jag har i min hand, för hvem som helst, som vill se det.

Herr von Friesen: Ja, nu tyckas vi komma in på diskussion i sakfrågan. Ingen menniska har bestridt, att icke beslutet äro ordagrant lika. Men Första Kammararens beslut var anknutet till en motivering. Hade den motiveringen blifvit antagen i båda kamrarne, då

*Protokolls-
justering.
(Forts.)*

hade saken varit klar och då hade beslutet varit grundlagsenligt. Men genom en gemensam votering bortfaller motiveringen, och det är derför, som fullmagten blir vidsträcktare, än förut af någon blifvit begärdt. Detta har varit det hufvudsakliga momentet vid denna frågas behandling. Min beskyllning mot herr Waldenström för falskt citat kvarstår sålunda fortfarande.

Vidare anfördes ej. Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, afslog kammaren den af herr Waldenström gjorda hemställan, hvaruppå protokollet, med iakttagande af kammarens sålunda fattade beslut, förklarades justerad.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående ytterligare anslag till byggnader för ett landsarkiv i Lund.

§ 3.

Föredrogs, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64 och 65 samt bevillningutskottets betänkanden n:is 32 och 33.

§ 4.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

Första Kammarrens protokollsutdrag, n:o 179, innefattande kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckta motioner dels om nedsättning af jernvägsfrakten för brännstoff m. m., dels ock i fråga om beredande af bränsle ur torfmossar;

Andra Kammarrens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 16, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående meddelande af redogörelse för de af Kongl. Maj:t eller på grund af Kongl. Maj:ts bemyndigande tillsatta komitéers och liknande beredningars verksamhet m. m.; och

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 17, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag dels i fråga om statsbidrag till enskilda bolag, bildade för försäkring mot mjeltbrandskada, dels angående ändrade föreskrifter till förekommande och hämmade af smittosamma husdjursjukdomar.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,56 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.
